

KNJIGA REZIMEA

ČOVEK U VREMENU KONTRADIKTORNIH OČEKIVANJA

69. Naučno-stručni skup
KONGRES PSIHologa SRBIJE

29. septembar – 1. oktobar 2021.

Društvo psihologa Srbije

69. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja

Knjiga rezimea

Beograd, 2021.

69. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE

KNJIGA REZIMEA

Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja

Urednik: predsednik Programskog odbora, Prof. Aleksandar Kontić

Programski odbor

Članovi:

Prof. Vesna Brzev-Ćurčić
Msc Damjana Panić
Doc. dr Ivana Stepanović Ilić
Prof. dr Bojana Škorc
Doc. dr Kristina Randelović
Dr Milica Lazić

Sekretari:

Msr Mirsen Fehratović
Msr Aleksandra Pajević

Organizacioni odbor

Predsednik:

Duško Babić

Članovi:

Snežana Milutinović
Anita Popović
Centar za primenjenu psihologiju

Izdavač publikacije i organizator skupa:

Društvo psihologa Srbije, Đušina 7/3, 11000 Beograd
tel: 011/3232-961, 3035-131
dpscpp@orion.rs
www.dps.org.rs

Štampa:

Centar za primenjenu psihologiju

Tehničko uređenje:

Stefan Ignjatović

Tiraž:

300 primeraka

Beograd, 2021.

Ova Knjiga rezimea je realizovana uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

SADRŽAJ

PLENARNA PREDAVANJA	5
OKRUGLI STOLOVI.....	13
POSTERI.....	22
SAOPŠTENJA	25
PROMOCIJE.....	64

PLENARNA
PREDAVANJA

“AUTHORITARIANISM AND DANCING BEARS: IMPLICATIONS FOR A NEW BEGINNING”

Jonathan Sklar

The Independent Psychoanalysis Trust

jonathan.sklar3@gmail.com

The description of chained bears, cruelly forced against their nature to identify with their aggressors to put on a show of obedience in return for scraps is a powerful metaphor for what humans may need to understand of their personal traumatic histories. Citizens living in traumatic environments for all of their lives under the Third Reich, Stalinist Russia, racist South Africa, and other totalitarian regimes as well as the recent Isis genocide on the Yazidi to name a few, do not find the possibilities of freedom easy to acquire. Rather than mainly being dominated by the past, the people, like the bears released from the external chains can only slowly let go of the old paranoid control structures by being understood. Psychoanalysis can deeply understand the lack of trust by the people. The paper examines the development of sado-masochistic states of mind, citing Kafka's letter to his Father and then Ferenczi's Confusion of Tongues as this dynamic, often found in family life is also central to how tyranny controls the people.

PLURALIZAM U PSIHOTERAPIJI – KORENI I KONSEKVENCE

Prof. dr Vesna Gavrilov-Jerković

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
vesnagavrilov@ff.uns.ac.rs

Od svojih najranijih početaka, psihoterapija je obeležena proliferacijom ideja i pristupa i apsolutnim izostankom konsenzusa među teoretičarima i praktičarima o tome kako se ljudi menjaju i koje setove intervencija kliničar treba, a koje ne sme da primeni ne bi li klijent uspešno i dugotrajno rešio probleme zbog kojih se i nalazi na tretmanu. Ne samo da ne postoji konsenzus nego postojeće teorije i škole u psihoterapiji stoje u rivalskom i konkurentskom odnosu i kroz insistiranje na institucionalizaciji i monopolizaciji svojih ideja onemogućavaju konstruktivnu komunikaciju stručnjaka i efikasno traganje za suštinskim procesima i ključnim mehanizmima promene. Dodatnu konfuziju u razumevanje psihoterapije unose i uporni nalazi istraživanja o podjednakoj efikasnosti ovih rivalskih i, na nivou jezika kojim se koriste, često neuporedivih terapijskih škola. Koja je priroda ove tendencije za stvaranjem stalno novih škola u psihoterapiji, čime se takva tendencija može objasniti i koje su posledice te tendencije na aktuelno stanje u psihoterapiji i na njen dalji razvoj? Da li je ovakva teorijska i praktična fragmentacija jedan od značajnih faktora stagnacije psihoterapije i rizik po njen dalji razvoj ili je pluralizam u terapiji prirodno stanje i odraz kompleksnosti fenomena kojima se psihoterapija bavi? Da li pluralizam predstavlja ozbiljnu kočnicu sazrevanju psihoterapije kao naučne discipline ili predstavlja njen nužan okvir koji ni ne treba pokušavati prevazilaziti nego je svrsishodnije implementirati ga u teoriju i praksu? Kako je pluralizam u psihoterapiji povezan sa naučnim statusom i pojedinačnih teorija i cele oblasti psihoterapije, a kako se odražava na praksu i edukaciju stručnjaka? Koja se rešenja nude u savremenoj psihoterapiji i koji su izazovi takvih rešenja? Ovo su neka od pitanja kojima će se autorka baviti u svom plenarnom predavanju posvećenom pluralizmu u psihoterapiji i posledicama tog pluralizma na dalji razvoj psihoterapije kao oblasti koja već više od jednog veka iznenađujuće uspešno levitira između brojnih kontroverzi i nespojivih krajnosti.

CREATING FUTURES IN A DESOLATED WORLD – PLAYING WITH POSSIBLE WORLDS

Fernanda Liberali

Pontifical Catholic University of São Paulo

liberali@uol.com.br

In the current context of necropolitics (Mbembe, 2016), in which the decision to live or die is in the hands of some, education has an important role in organizing spaces for creating possibilities for the future. In this direction, this presentation first presents the demand for pedagogical practices that promote what Latin American indigenous groups call the “good living”, that is, living in complementarity and with reciprocity, reaching agreement by consensus, development as distinct from growth, and working with joy. For that, it discusses the Freirean and Vygotskian bases to understand how play can contribute to implement Insurgent Pedagogies (Walsh, 2020). The talk exemplifies didactic proposals carried out before and during the pandemic of Covid 19 and presents considerations and paths to be taken for the design of possible worlds.

“DIALOGUE CURES: BETTER OUTCOME IN MOST SEVER CRISES TOGETHER WITH FAMILIES AND WITH LESS MEDICATION”

Jaakko Seikkula

University of Jyväskylä
jaakko.seikkula@jyu.fi

Most severe mental health crises - as psychotic problems - have been a challenge to psychological services. Open dialogues approach has introduced service for most serious crises for over 35 years with extraordinary outcomes especially in acute psychosis. In OD the entire system of care is organized to introduce immediate help in crises; working intensively together with families and other social network; integrating different methods of care in a flexible way; guaranteeing the availability of professional throughout the need of care and in the meeting focusing on generating dialogue to make all the voices equally heard and respected. Surprisingly meeting the clients without the aim of changing them by interventions has proved to be the most effective help. For instance, the need for psychosis medication has dramatically declined and the outcomes have improved as that more than 65% can stay employed 20 after the first crises. In the presentation the curing elements of dialogical practice will be focused and the importance of working in teams will be emphasized.

ZAŠTO ĆUTIMO? RAZOTKRIVANJE KULTURE UĆUTKIVANJA KOJA VLADA U SRBIJI: NEVERICA I PRESRASUDE KOJE NAM STOJE NA PUTU DA PREPOZNAMO (SEKSUALNO) ZLOSTAVLJANJE

Dr. Jelisaveta Sanja Rolović, Ph.D.

Privatna psihoterapijska praksa Njujork USA

jsrolovic@gmail.com

Kada, kako i zašto pokrenuti razgovor o seksualnom zlostavljanju?

Cilj današnjeg razgovora jeste da nas potstakne da zajednički razmislimo šta svako od nas pojedinačno može da uradi da prekinemo kulturu ućutkivanja koja je zavladao oko nas, i šta nam je kolektivno delati da osvestimo nevericu i predrasude koje nam stoje na putu da prepoznamo nasilje. Zasto se čudimo, vrtimo u krug već godinama kad je istrživanje koje je urađeno u našim krajevima (BECAN 2010/Balkanska Epidemiološka studija) i objavljeno 2010. jasno pokazalo da određeni oblik seksualnog nasilja svake godine doživi oko jedan odsto dece, a do 18. godine života 12–25% devojčica i 8–10% dečaka. Iako nam svakodnevnica ukazuje da smo svedoci nasilja i nedela koja se odigravaju oko nas, skloni smo da kao pojedinci, kao društvo učestvujemo u prolongiranju nasilja svojim ćutanjem. Hoćemo li se opredeliti za akciju, ili ćemo ostati pasivni posmatrači, jakih stavova, no ipak samo slučajni svedoci seksualnog nasilja koje se događa u našem komšiluku? Problem tolerisanja nasilja je politički problem, problem društva. Koliko i šta smo mi kao društvo spremi da čujemo. Mi, psiholozi, se često susrećemo sa seksualnim nasiljem nad decom, nad ženama i delimo teret patnje onih koji su preziveli zlodela. Naš cilj danas jeste da razmenimo iskustva iz nase prakse na način koji nas može osnažiti i koje nam može pomoći da se osećamo spremnije da zakoracimo u svet dinamike traume: predrasude, neverica, pristrasnost i glas pravde se bore jedno uz drugog.

„Dečija nevinost se ne gubi usled seksualnog zlostavljanja. Njihova nevinost je izgubljena kada ih mi izneverimo, kada ne uvidimo njihovu ranjivost. Ja ne mogu da promenim ono što se dogodilo. Ali mogu da bijem bitke koje oni ne mogu. I mogu da izgovorim reči koje je potrebno da čuju: Verujem ti. Nisi kriv za ono što se dogodilo.“

— Lisa Dupri, socijalni radnik u organizaciji Naša deca

KAKO VOLETI SEBE I POSLE TRAUME

Merima Isaković

INSPIRE Mindful Psychology/director

dr.merima.inspire@gmail.com

Svaka ćelija povređenog bića pamti traumu, ne samo razumnim ili emotivnim aspektima ljudskog doživljaja. Svaka ćelija u momentu traume pamti svoj doživljaj. Kada to znamo i u potpunosti razumemo, naša profesionalna, etička odluka da radimo sa žrtvama nasilja postaje delikatna i iskreno ljudska. Tada se potpuno posvećujemo kompletnom biću koje se pred nama i uz našu podršku otvara, u nadi da im može biti bolje i da im možemo pomoći da se oslobode duhova prošlosti, straha i daljeg stradanja.

Trauma često postavlja izuzetno duboke ožiljke i ima moć da osakati i deformiše svest žrtava o sebi samima. Kao da gube sposobnost da prepoznaju sebe, žrtve traume opisiju zastrašujuće doživljaje otepljenja od sopstvenog identiteta, gubitak samospoznaje i tonu u praznine gde sebe ne mogu da pronađu, gde više nema nikakvog osećanja samopoštovanja niti poverenja u sebe. Neverovanje u sebe vodi novim tamnim dubinama, dolazi do nepoverenja u druge i u svet kojim su nekada pripadali. Sve to vodi ka gubitku vere u život. Život postaje besmislen i gledaju ga očima punim tuge i straha. Žrtve traume vrlo često poveruju da su krive za sopstveno stradanje, krive za osećanje bola, krive za nanete im ožiljke. Misle da su loši i bezvredni. Žrtve traume duboko poveruju da će svi oni koje vole, pa i čitav svet, biti bolji i srećniji bez njih. Žrtve nestaju bez glasa. Ostaje samo krik dubokog muka. Krik tišine. Često nestaju divni ljudi kojima su neljudi oduzeli moć govora, sposobnost da razmaknu svoje usne i iskažu istinu i bol koji im je nanelo neko drugo biće, koje su smatrali humanim, pa čak i bliskim.

Traumatski šok se nažalost ne završava okončanjem samog traumatskog događaja. Ono što sledi, uglavnom je produžetak nasilja nad žrtvama traume. Preživeli su fizički, ali unutarnji doživljaj gašenja se nasilno produžava mnogobrojnim akcijama i reakcijama ljudi kojima su žrtve okružene. Nasilje se neretko nastavlja na svim biopsihosocijalnim nivoima. Prečesto. Naučna istraživanja u oblasti kliničke psihologije i kliničke neuropsihologije ukazuju na sveobuhvatnost povrede žrtava nasilja jer svaka ćelija koja je bila probuđena u momentu traume – pamti. Pamti i ponovo doživljava sopstveno stradanje, kao da se nanovo dešava. Žrtva zadugo nema moć da zaustavi ovaj proces. Kao pokvarena filmska traka, ista scena se vrti opet... pa opet... bez mogućnosti zaustavljanja. Ostaje samo krik, kao plač bez suza, dubok i nem.

Terapija je put na kojem je naše humano biće, profesionalnom i ličnom spoznajom ljudskih vrednosti i doživljaja, ujedinjeno sa bićem žrtve, pomažući im na njihovom putu traganja za sobom. Ponekad ljudi dugo skupljaju mrvice sebe samih ne bi li iznova oživeli onu snažnu osobu, unutar sebe, koju će ponovo zavoleti i smatrati dostojnom samopoštovanja i samopoverenja.

Na putu isceljenja traume, od izuzetne kliničke važnosti je integrativna priroda terapijskog procesa gde se ujedinjuje znanje dr Erika Kandella, profesora psihijatrije, biohemije i biofizike, sa modelom kognitivne bihevioralne terapije, zasnovanom na radu profesora dr Aarona Beck'a (psihijatar) i dr Christine Padeski (klinički psiholog), sa doživljajno-procesovanom Emotion Focused Therapy (terapijom fokusiranom na emocije) zasnovanom na radu profesora dr Leslija Greenberga (klinički psiholog) i neuropsihoterapijom baziranom na radu profesora dr Danijela Siegela (neuropsihijatar). Proces preplitanja terapijskih modela se vodi uz punu svest, poštovanje i obzirnost prema biću kojem je pomoć potrebna.

69. KONGRES PSIHologa SRBIJE
Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja

Najvažnija uloga psihoterapije je da inspiriše ljude ka dragocenom traganju za sobom, ka povratku samopoštovanja i samopoverenja. Naš zadatak je da im pomognemo da se spoznaju, osnaže i uzdignu do stanja u kome će želeti da im se pomogne, verovati da im se može pomoći, i steći snagu i spoznaju da su dostojni življenja i da je njihov život dragocen i njima i onima koje vole.

OKRUGLI STOLOVI

POVERENJE ŽENA U ZDRAVSTVENI SISTEM

Voditeljka:

Kaja Damnjanović, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu,
kdamnjan@f.bg.ac.rs

Panelisti:

Milica Ninković, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu,
milicadninkovic@gmail.com

Biljana Stanković, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu,
biljana.stankovic@f.bg.ac.rs

Marija Živković (psihoterapeutkinja), savetovalište Mozaik, cankovic@gmail.com

Marija Ratković, direktorka centra BIOPOLIS, hello.marijaratkovic@gmail.com

Mima Fazlagić, specijalista ginekologije i akušerstva, mimaf@me.com

Kako poverenje u odnose, koji se javljaju u okviru sistema zdravstvene zaštite, ima temeljnu ulogu u „uspešnosti“ tog sistema, istraživačka zajednica u društvenim naukama je usmerila napore ka tome da se „poverenje“ razloži, ispita i – izmeri. Poverenje u lekare i lekarku kao pojedince i poverenje u medicinu kao oblast nauke i ljudsku delatnost nisu iste dimenzije, i njihovi uticaji na zdravstveno ponašanje mogu da budu i suprotstavljeni. Moguće je da osoba veruje lekaru, ali da je skeptična spram zdravstvenog sistema ili zvanične medicine; ali i obrnuto – da gaji poverenje u medicinsku nauku i njene metode, ali da, na primer, izgubi poverenje u svog ginekologa nakon pogrešne dijagnoze ili neprofesionalnog tretmana. Koliko god imali poverenja u lekare, korisnici zdravstvenih usluga nisu samo nemi posmatrači lekarskih odluka, već u različitoj meri mogu biti uključeni u ovaj proces. Prema Svetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO), a i Članu 51. Kodeksa medicinske etike Lekarske komore Srbije, koji glasi: „Međusobni odnosi lekar–pacijent moraju da se zasnivaju na uzajamnom poverenju i odgovornosti, tako da pacijent aktivno učestvuje u svom lečenju“, uključenost u sopstveno lečenje, jedan je od stubova kvalitetne i još važnije, bezbedne zdravstvene zaštite. Step en uključenosti pacijenata varira, pa se u skladu sa time izdvajaju četiri modela odnosa između predstavnika i korisnika zdravstvene zaštite. U Srbiji je na snazi paternalistički model, a ponekad se označava i kao roditeljski ili sveštenički. Ovaj model odnosa podrazumeva da je uloga dobrog doktora da deluje, tj. odlučuje u najboljem interesu pacijenta (kao roditelj), dok je uloga dobrog pacijenta da pasivno i bez preispitivanja prihvata odluku lekara (kao dete koje potpuno zavisi od roditelja). U psihološkim istraživanjima, konstrukt koji je predstavlja rizični faktor za aktivnu uključenost pacijenata i pacijentkinja jeste „pasivnost“, a koji je, usled kulturoloških faktora, posebno rizičan za pacijentkinje, na primer u slučajevima akušerskog nasilja. Cilj ovog okruglog stola je da osvetlimo i razgovaramo o mogućnostima koje psihologija kao struka ima u ponovnom uspostavljanju poverenja brisanjem, ili bar ublažavanjem, jaza između pacijentkinja sa jedne, i lekara i lekarki sa druge strane. Na okruglom stolu, biće osvetljene teme: žena kao pasivno telo: trenutni model odnosa u zdravstvenom sistemu i pasivizacija – da li je poverenje ključ; žena u zdravstvenom sistemu: iskustva i ponašanja; žena u zdravstvenom sistemu: doživljaji i emocije; iz lekarske perspektive: šta znači saradnja sa pacijentkinjom; žena kao agens: novi model zdravstvenog sistema i uloga psihologa.

PROFESIONALNI IZAZOVI KOJE JE DONELA PANDEMIJA KOVID 19: ISKUSTVA PSIHOLOGA KOJI SE BAVE RAZLIČITIM OBLASTIMA

Voditeljka:

Ivana Stepanović Ilić, Filozofski fakultet Beograd, istepano@f.bg.ac.rs

Panelisti:

dr Marina Videnović, Institut za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu,
marina.videnovic79@gmail.com

dr Smiljana Jošić, Institut za pedagoška istraživanja Beograd, smiljana.josic@gmail.com

dr Gordana Vulević, Filozofski fakultet u Beogradu, gvulevic@f.bg.ac.rs

dr Tamara Džamonja, Filozofski fakultet u Beogradu, tamara.dzamonja@gmail.com

dr Ivana Petrović, Filozofski fakultet u Beogradu, iivanabpetrovic@gmail.com

Dragan Žuljević, Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, drzuljevic@gmail.com

Pandemija virusa korona donela je mnoge izazove kako u svakodnevnom životu, tako i u profesionalanom okruženju. Rezultati, sada već brojnih, istraživanja ukazuju da se nije bilo lako prilagoditi izmenjenim uslovima života i rada, kao i da su ove dve oblasti funkcionisanja postale isprepletane na nov i prilično kompleksan način.

Cilj ovog okruglog stola je da ponudi kratak osvrt na to kako su psiholozi istraživači i praktičari iz Srbije zabeležili promene u oblastima kojima se bave, pre svega one koje se odnose na rad profesionalaca u tim poljima. Tako je planirano da istraživači iz oblasti pedagoške psihologije iz nekoliko naučno-istraživačkih organizacija izveste o načinu rada profesionalca sa različitih nivoa obrazovanja (vaspitača, učitelja, nastavnika, stručnih saradnika) tokom vremena kada su obrazovne ustanove bile zatvorene i njihovim doživljajima o tome, koliko su se takvi uslovi rada odrazili na proces učenja i same učenike. Praktičari iz oblasti kliničke psihologije govoriće o toku i specifičnostima terapijskog rada sa klijentima tokom vanrednog stanja, kao i o njihovim reakcijama na krizu izazvanu pandemijom. Pored toga, biće reči o tome kako su se klinički psiholozi uključili u različite forme rada, kao što su medijski nastupi, oglašavanje na društvenim mrežama i različiti vidovi volontiranja, sa ciljem očuvanja mentalnog zdravlja opšte populacije. Psiholozi, koji se bave psihologijom rada, izvestiće o tome kako su se promenili uslovi rada tokom pandemije, kako je izgledao krizni menadžment i koje delatnosti su pretrpele najviše štete zbog novonastale situacije. Diskusija će biti usmerena na najvažnije izazove sa kojima su se suočavali profesionalci u različitim kontekstima, kao i načine na koje su se nosili sa njima.

ISKUSTVA RADA SA LGBT OSOBAMA: REGIONALNE PERSPEKTIVE

Voditeljka:

Vedrana Mirković, Filozofski fakultet, Univerzitet Novi Sad, 13minn@gmail.com

Panelisti:

Iva Žegura, Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb, iva.zegura@bolnica-vrapce.hr

Majda Šehić, Regionalna asocijacija za psihodramu i integrativnu psihoterapiju, Mostar,
majdaa_sehic@hotmail.com

Vedrana Mirković, Filozofski fakultet, Univerzitet Novi Sad, 13minn@gmail.com

Jelena Vidić, Geten, centar za prava LGBTIQa soba i Centar za shema terapiju Beograd,
vidic.jelena@gmail.com

Jelena Srdanović Maraš, Ordinacija „Krug“, Novi Sad, jelenasrdanovicmaras@gmail.com

Nina Brkić Jovanović, Medicinski fakultet, Univerzitet Novi Sad, Nina.brkic-jovanovic@mf.uns.ac.rs

Jelena Zulević, Eksploratorijum PR, Beograd, jelena.zulevic@gmail.com

Praktični rad sa LGBT+ osobama, bilo psihoterpijski, savetodavni, rad u školi, na klinici ili drugim institucijama i organizacijama, predstavlja temu koja nije dovoljno vidljiva i obrađena kako u Srbiji, tako i u regionu. Iako je poslednjih godina primetan napredak – sve više kolega koje su senzibilisane za rad sa ovom populacijom i kolega iz državnih službi koje prolaze kroz posebne obuke za rad ili su generalno otvoreni za rad sa LGBT osobama, bez obzira na predznanje, iskustvo iz prakse nam pokazuje da, među kolegama i koleginicama psiholozima, ipak još uvek postoji visok stepen predrasuda prema ovoj populaciji ili procene da ne znaju kako da rade sa LGB osobama, a posebno sa trans osobama.

Okrugli sto ima za cilj da otvori različite teme i pitanja u vezi sa radom sa LGBT osobama, te da pruži odgovore koji dolaze iz iskustva rada sa ovom populacijom, a u kontekstu razlika i sličnosti koje postoje u trima državama regiona – Srbiji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Pitanja koja će biti otvorena na ovom okruglom stolu uključuju: Kako se edukujemo za terapijski i savetodavni rad sa LGBT+ osobama? Kakva iskustva u terapijskom, kliničkom i savetodavnom radu psiholozi imaju u radu sa ovom populacijom? Koji su specifični izazovi u radu sa trans osobama? Kakva su iskustva naših klijenata u susretu sa zdravstvenim sistemom i sistemima podrške u institucijama? Da li postoje razlike u specifičnim izazovima LGBT+ klijenata u odnosu na područje i kontekst iz kog dolaze i u kom se javljanju za podršku? Kakva su iskustva kolega u osnovanju i uspostavljanju dostupne psihološke podrške LGBT+ osobama u ovim državama? Kakva je uloga psihologa u podršci kolegama iz srodnih struka u učenju i organizovanju rada sa LGBT+ osobama?

Osnovni cilj okruglog stola i ove teme, stoga, biće susret kolega iz regiona koje povezuje tematika kojom se bave, ali i otvaranje prostora za diskusiju sa drugim kolegama, a s ciljem razmene iskustva, razmišljanja i izazova iz prakse.

ULOGA PSIHologa U (NE)VREME PANDEMIJE KOVIDA

Voditeljka:

Vesna Čorto, Javno Preduzeće „Pošta Srbije“, Funkcija upravljanja kadrovima
vodeći saradnik u Službi za razvoj i selekciju kadrova, vesna.corto@posta.rs

Panelisti:

Mirjana Veljković, Ministarstva odbrane, rukovodilac grupe u Odeljenju za razvoj psihološke delatnosti
Uprave za kadrove, velkovicmirjana@yahoo.com

Sandra Stanojević, psiholog, Ministarstvo unutrašnjih poslova

Ljiljana Radovanović Tošić, psiholog, OŠ „Radoje Domanović“, Niš, ljiljanaradovanovictosic@gmail.com

Katarina Đorđević, novinar „Politike“, katarina.vili@gmail.com

Psiholozi su i u vreme pandemije imali različite uloge: istraživačke, edukativne, savetodavne, psihoterapeutske,.. kreativno primenjivali svoje znanje i iskustvo u još jednoj kriznoj situaciji. Psiholozi, zaposleni u velikim sistemima kao što su vojska, policija, zdravstvo, obrazovanje, poštanski saobraćaj..., pravovremeno i adekvatno su reagovali, nesebičnim učešćem u svim fazama pandemije, žele da podele stručno znanje i profesionalizam i razmene dosadašnja iskustva. Biće prezentovana iskustva školskog psihologa u radu sa decom (koja su imala gubitke u porodici usled kovida), savetovanja sa roditeljima, pri pružanju podrške nastavnicima, održavanju onlajn radionica i istraživanju o efektima onlajn nastave. Psiholog iz Ministarstva odbrane govoriće o psihološkoj podršci pacijentima u kovid bolnicama „Arena“ i VMC „Karaburma“ i ostalim aktivnostima koje su realizovali u Odeljenju za razvoj psihološke delatnosti. Psiholog iz Ministarstva unutrašnjih poslova preneće svoje iskustvo iz svih faza pandemije: edukacije, savetovanja, izrade psiholoških materijala, jer su kao psihosocijalni tim bili deo multidisciplinarnog Tima za podršku. Psiholog iz Pošte prezentovaće istraživanje o stavovima nevakcinisanih prema vakcinisanju. Cilj tog anketnog ispitivanja zaposlenih bio je sačinjavanje predloga odgovarajućih mera kojima bi se zaposleni što pre i intenzivnije motivisali za imunizaciju. Dobijeni odgovori zaposlenih su svrstani u četiri dominantna tipa odlučivanja (racionalni, emocionalni, antivakcerski i kombinovani) i prema njima su savetovane odgovarajuće mere. Novinarka, učesnica okruglog stola, govoriće o svojim zapažanjima i neposrednoj saradnji sa psiholozima iz različitih oblasti psihološkog rada u ovo (ne)vreme.

PREVENCIJA RANIH BRAKOVA KOD ROMA

Voditeljka:

Ivana Koprivica, Centar za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad, koprivica.ivana@gmail.com

Panelisti:

Vesna Dejanović, UNICEF, vdejanovic@unicef.org

Marina Videnović, Institut za psihologiju, Filozofski fakultet u Beogradu, marina.videnovic79@gmail.com

Ivan Đorđević, Etnografski institut SANU, djordjevic.ivan77@gmail.com

Vinka Žunić, Udruženje romskih studenata, vinka.zunic992@gmail.com

Bojana Pucarević, Departman za socijalnu politiku i socijalni rad Filozofski fakultet Niš,
bojana.pucarevic@filfak.ni.ac.rs

Rani brakovi predstavljaju gorući problem u romskim zajednicama. Prema podacima UNICEF-ovog istraživanja višestrukog pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji za 2019. godinu procenat žena iz romskih zajednica koje su stupile u brak pre navršene 18. godine iznosi 55.7%, dok je onih koje su stupile u brak pre navršene 15. godine 15.8 %. Rani brakovi se dovode u vezu sa velikim brojem negativnih ishoda. Devojčice napuštaju školovanje, njihovi izgleda za dostizanje ekonomske nezavisnosti postaju minimalni, rano rađanje dece je povezano sa brojem rizicima po zdravlje deteta, verovatnoća za doživljavanje bračnog nasilja ili nasilja u porodici raste. UNICEF je sproveo različite aktivnosti usmerene ka zaustavljanju ove prakse usmerene na razne aspekte života Roma i njihovu participaciju u društvenom životu. Institut za psihologiju je organizovao i sproveo najveće kvantitativno istraživanje o ovom fenomenu. Postojeća kvalitativna istraživanja bila su osnov za konstruisanje istraživačkog dizajna. Kombinovane su perspektive devojčica i njihovih majki. Ispitivane su različite teme. Ciljevi su bili da se razume koji se sve faktori mogu dovesti u vezu sa ranim stupanjem u brak, kao i da se evaluiraju dosadašnji efekti interventnih programa i da se ponude na dokazima zasnovane smernice za zaustavljanje ove prakse. Neke od njih su bile: iskustvo devojčica i majki sa obrazovnim sistemom, njihova percepcija budućnosti, znanje o reproduktivnom zdravlju i stavovi prema bračnim odnosima, percipirana očekivanja sredine i sredinske norme. Prekidanje prakse ranih brakova zavisi od svih članova romske zajednice. Na okruglom stolu biće prikazano i istraživanje koje se bavilo promenom stavova muškaraca Roma prema ranom stupanju u brak. Kao što je pomenuto, praksa ranog stupanja u brak, specifična za romsku zajednicu, ima mnogobrojne negativne posledice po njene pripadnike budući da krši mnoga dečija prava. Ovaj aspekt će, takođe, biti razmatran tokom diskusije organizovane na ovom okruglom stolu.

PODRŠKA UČENICIMA I NASTAVNICIMA U (POST)KOVID OBRAZOVANJU – POZITIVNI POGLED U SADAŠNJOST I BUDUĆNOST

Voditeljke:

Prof. dr Mirjana Beara, Univerzitet u Kragujevcu, Filološko-umetnički fakultet,
studijski program Psihologija, mirjana.beara@gmail.com

Doc dr. Gorana Rakić Bajić, Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet medicinskih nauka, Psihologija,
goranarb@medf.kg.ac.rs

Panelisti:

Prof. dr Gordana Đigić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, gordana.djigic@filfak.ni.ac.rs

Marina Nadejin-Simić, Četvrta beogradska gimnazija i IO DPS, marinanadejin@gmail.com

Izabela Rašković, Dom učenika srednjih škola Sombor, izabela.raskovic@gmail.com

Olivera Mihić, OŠ „Vuk Karadžić“ Novi Sad, mihic.olivera@gmail.com

Kriza je istovremeno i šansa, a „kovid obrazovanje“, pored teškoća i izazova, nosi i priliku da se obrazovanje „resetuje“ i menja na bolje. Jedan pravac ovih promena će se svakako odnositi na primenu naučenih lekcija o digitalnom učenju i nastavi kao i dobrih praksi u raznim kombinacijama i stepenom zastupljenosti sa nastavom uživo. Drugi pravac, a koji će biti u fokusu na ovom okruglom stolu, trebalo bi da se fokusira na podršku mentalnom zdravlju aktera obrazovnog procesa – kako učenika, tako i nastavnika. Jedan od načina da se pruži psihološka podrška je uvođenje pozitivnog obrazovanja u školski život. Pilot projekat „Pozitivna škola – škola u kojoj cvetaju snage“, koji se realizuje u dve osnovne škole u Novom Sadu, kao i druge inicijative u praksi koje su nastojale da povežu pozitivnu psihologiju i psihologiju obrazovanja. biće ukratko prikazane i prodiskutovane iz ugla školskih psihologa i istraživača koji se bave obrazovanjem. Pokušaćemo da odgovorimo na pitanja:

- Kakve mogućnosti nudi pozitivno obrazovanje u zahtevnim vremenima?
- Kakve kompetencije su potrebne danas nastavnicima, učenicima i roditeljima da bi se uspešno nosili sa zahtevima savremenog obrazovanja i sačuvali svoje mentalno zdravlje?
- Kakva je uloga školskog psihologa u tome?

STANDARDI KOMPETENCIJE ZA STRUČNE SARADNIKE/PSIHOLOGE U ŠKOLI, DOSTIŽNO ILI PRESTIŽNO

Voditeljka:

Branka Tišma, OŠ „Lazar Savatić“, Beograd, b.tisma34@gmail.com

Panelisti:

Marina Pavlović, OŠ „Tanasko Rajić“, Čačak, marinapavlovic66@gmail.com

Vesna Tafra Rokvić, Muzička škola „Stanković“, Beograd, tafrarokvic@gmail.com

Nađa Đedović, Pravno-poslovna škola Beograd, nadjadjedovic@gmail.com

Eleonora Vlahović, ZUOV, Beograd, eleonora.vlahovic@zuov.gov.rs

Goran Petrović, direktor OŠ „Lazar Savatić“, Zemun

Poslovi psihologa, stručnog saradnika u školi, definisani su Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja na širem nivou i Pravilnikom o programu svih oblika rada stručnih saradnika, pri čemu ovaj pravilnik nije još uvek usaglašen sa novim ZOSOV-om. Ono što nedostaje je Pravilnik o standardima kompetencijama za poslove stručnog saradnika. Ovaj dokument je trenutno u izradi i očekuje se, u najkraćem vremenu, njegovo usvajanje. Treba naglasiti da su svi ostali standardi kompetencija usvojeni i primenjuju se u praksi. Postojeći dokument je predvideo 4 oblasti: funkcionisanje i razvoj škole, razvoj učenika, podsticajna sredina za učenje i komunikacija i saradnja. Pitanje, koje se nameće, je da li su ovo dobri izbori, preko kojih će se na adekvatan način meriti ili vrednovati profesionalni razvoj psihologa na poslovima i zadacima stručnog saradnika u školi, kao i doprinos razvoja obrazovanja i konkretnoj školi. Kako će psiholog samostalno vršiti samoprocenu svojih postignuća, jer na konačan doprinos razvoju škole utiče veliki broj faktora na koje psiholog nema uticaja. Kako će njegov rad odista biti vidljiv i njemu i svima onima (kreatorima inicijalnog obrazovanja stručnih saradnika, donosiocima odluka, prosvetnim savetnicima, rukovodiocima škola, kreatorima programa stalnog stručnog usavršavanja) koji će to pratiti preko propisanih kompetencija. Poseban problem je izrada indikatora preko kojih će se pratiti rad, odnosno vrsta ček-lista i dokumentacija koju psiholog treba da ima. Kako će se meriti stavovi i pozitivan stav prema različitim pitanjima. Kako u dokumentu jasno, precizno i komunikativno definisati različite kriterije. Dokument obuhvata i transferzalne kompetencije koje se odnose na lične kompetencije, interpersonalne kompetencije, analitičke kompetencije i organizacione kompetencije. Kako sve dostići i prestići sa postojećim statusom, platnim razredima i svim poslovima koje psiholog ima u okviru različitih oblasti rada koje obavlja i svim onim drugim poslovima, koje „najbolje zna“. Pri tome treba imati na umu i da će biti jedan od osnovnih dokumenata za izradu novog Pravilnika o radu stručnih saradnika, a da treba da ima bar osnovne elemente koje će ga razlikovati od drugih struka u obrazovanju. I na kraju, za sve ostale struke postoje standardi kompetencija i u velikoj meri su komunikativne.

KREATIVNI KAPACITETI I PRISTUPI MENTALNOM ZDRAVLJU

Voditeljka:

Bojana Škorc, Fakultet likovnih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu, bskorc@yahoo.com

Panelisti:

Danica Ćirić, Grupa 484: kreativne aktivnosti kao brza intervencija u krizi, rad sa decom i mladima iz migrantske populacije, cira.danica@gmail.com

Tatjana Stojanović, Vojno-medicinska akademija Beograd:
Art-Brut likovni projekat za korisnike dnevne bolnice, tatjanast@me.com

Sanja Krsmanović-Tasić, HLEB teatar, Centar za dramu u edukaciji i umetnosti-CEDEUM:
dramski rad u obrazovanju i prevencija nasilja, sanja.k.tasic@gmail.com

Slavica Stefanović, Fakultet muzičke umetnosti: muzičke aktivnosti
u obrazovanju i dečijem razvoju, sarastefla@gmail.com

Lejla Mulić, Rozen centar BiH: Rozen kontakt sa telom, klejla@hotmail.com

Vesna Živanović, psiholog: fraktalni crtež, vesnaziv@gmail.com

Cilj okruglog stola je da okupi više psihologa i stručnjaka iz srodnih struka na temu pristupa mentalnom zdravlju sa različitih teorijsko-praktičnih polazišta, koji se u svom radu oslanjaju na kreativne potencijale izražene kroz likovni, umetnički, dramski, grovni ili drugi metod. Stvaralački kapaciteti u različitim inividualnim ili grupnim obicima rada, predstavljaju moćno sredstvo jačanja socijalnih kompetenci, unapređenja slike o sebi i drugima, sticanja samopouzdanja i aktivnog pristupa životu. Istovremeno, u trenucima lične i socijalne krize, ovi kapaciteti omogućavaju nalaženje novih, aktivnih, originalnih, praktičnih životnih strategija za očuvanje rezilijentnosti. Humanistička psihologija nam je demonstrirala stvaralački potencijal kao jedan od ključnih humanih potreba, a praktični pristupi razvijani na toj osnovi, posebno namenjeni onima koji spadaju u osetljive ili socijalno marginalizovane grupe, pokazali su se kao moćno sredstvo očuvanja i unapređenja mentalnog statusa. Okrugli sto pružiće priliku praktičarima iz različitih metodoloških okvira da predstave svoje pristupe i efekte tih pristupa, i da kroz razmenu ideja pokažu mogućnosti i tokove svog rada.

POSTERI

SPOLNE RAZLIKE U STAVOVIMA I PONAŠANJU MLADIH NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

Dr.sc. Nermana Mujčinović

Psiholog, JZU Zavod za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona, Odjel za bihevioralne ovisnosti

nermanam@yahoo.com

Djeca i mladi, bez obzira na spol, u savremenom društvu od najranije dobi odrastaju uz upotrebu interneta, a time i društvenih mreža, a ujedno su prepoznati kao vulnerabilna kategorija za razvijenje bihevioralnih ovisnosti vezanih za njihovu pretjeranu upotrebu. Istraživanja o spolnim razlikama u njihovim stavovima i ponašanju na društvenim mrežama nisu konzistentna, a na našem području su i rijetka.

Cilj istraživanja je bio dobiti osnovne informacije o spolnim razlikama u ponašanju i stavovima mladih na društvenim mrežama, a praktični cilj je dobijanje smjernica budućeg rada na prevenciji bihevioralnih ovisnosti i zaštiti mentalnog zdravlja mlade populacije.

Istraživanje je empirijsko, prospektivno i kvantitativno, a provedeno je od marta do juna 2021. godine od strane Odjela za bihevioralne ovisnosti Zavoda za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona. Uzorak za istraživanje je bio prigodni, sa gotovo podjednakim brojem muških (60) i ženskih ispitanika (61). U dobi 14 i 15 godina je 43 (35,5%), u dobi 16–17 godina je 53 (43,8%), a 18 i 19 godine ih ima njih 25 (20,7%).

Rezultati su pokazali da najveći broj mladih izvještava o čestom posjećivanju društvenih mreža. Svi imaju otvorene vlastite profile na društvenim mrežama i svi imaju prijatelje sa profilima na društvenim mrežama. Na društvenim mrežama, polovina ispitanih provodi dnevno više od tri sata. Izvještavaju o percepciji negativnih posljedica ovog ponašanja (82,6%), a sa ponašanjem se nastavlja uprkos svjesnosti o negativnom aspektu istog. Negativne komentare i ismijavanje kao vid cyber-nasilja je doživjelo 23.1% ispitanih mladih osoba. Gotovo svi ispitanici (92,6%) smatraju da društvene mreže na ljude loše utiču i žele promjeniti svoje navike (90,1%). Za sve ove stavke nema statistički značajnih razlika između mladića i djevojaka, a jedina statistički značajna razlika je u izvještaju o osjećanjima nakon vremena provedenog na društvenim mrežama u kojem su djevojke značajno više osjećale nezadovoljno i prazno.

Ključne riječi: ovisnost o društvenim mrežama, bihevioralne ovisnosti, spolne razlike.

SOCIODEMOGRAFSKE OSOBINE, PONAŠANJE I STAVOVI O PUŠENJU KONZUMENATA CIGARETA DANAS

Dr.sc. Nermana Mujčinović

Psiholog, JZU Zavod za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona, Odjel za bihevioralne ovisnosti

nermanam@yahoo.com

Pušenje predstavlja jedan od najvećih javnozdravstvenih problema u svijetu i uzrokuje preko šest miliona smrti godišnje. Uprkos tome, na našem području je još uvijek preko 40% odraslih osoba ovisno o nikotinu. Cilj rada je bio dobiti osnovne informacije o sociodemografskim osobinama, ponašanju i stavovima o pušenju konzumenata cigareta danas, a praktični cilj je dobijanje smjernica budućeg rada na prevenciji ovisnosti o nikotinu i zaštiti mentalnog zdravlja populacije. Anketiranje pušača je provedeno od marta do jula 2021. godine od strane Zavoda za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona. Dobijeni uzorak je prigodni, sa 138 muških i 101 ženskim ispitanikom, sa prosječnom starosti od 42,38 godina. Rad prezentira dobijene sociodemografske rezultate o bračnom i randnom statusu, stepenu školovanja i mjesečnim primanjima konzumenata cigareta. Najveći broj ispitanih se izjasnio da je sa pušenjem započeo u mladosti (45,6%) a veliki broj ispitanih navodi da je to bilo u djetinjstvu (33,9%). Najveći broj dnevno konzumira kutiju do dvije cigareta, te se 67,8% izjašnjava da mjesečno potroši na cigarete veću sumu novca. Sebe smatra ovisnikom o nikotinu 74,1% ispitanika. Iako 95,4% navodi da znaju zdravstvene posljedice pušenja, kao i zdravstvene posljedice udisanja duhanskog dima, njih 33,1% izjavljuje da ne želi prestati sa pušenjem. 78,2% navodi da sa pušenjem nikada ne bi počeli da su tada jasno znali posljedice, a 80,8% smatra da je teško prestati sa pušenjem.

Ključne reči: sociodemografske osobine, ponašanje i stavovi o pušenju, prevencija, ovisnost o nikotinu.

SAOPŠTENJA

SESIJA 1:

Psihologija individualnih razlika

Moderatorka:
Kristina Randelović

KVALITET PORODIČNIH INTERAKCIJA KAO PREDIKTOR OSOBINA LIČNOSTI ADOLESCENATA

Tijana Živković

Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet
tijana.zivkovic@pr.ac.rs

Miljana Pavićević

Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet
miljana.pavicevic@pr.ac.rs

Jelena Minić

Univerzitet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet
jelena.minic@pr.ac.rs

Teorijsku osnovu rada čine Renerova teorija vaspitnih stilova i Zakermanov alternativni petofaktorski model ličnosti. Cilj istraživanja bio je utvrditi prediktivnu moć kvaliteta porodičnih interakcija (zadovoljstvo svojom porodicom, prihvatanje od strane majke, prihvatanje od strane oca, odbacivanje od strane majke i odbacivanje od strane oca), u predviđanju osobina ličnosti adolescenata (aktivitet, agresivnost/hostilnost, impulsivno traženje senzacija, neuroticizam/anksioznost i socijabilnost). Uzorak su činili adolescenti (N=205), oba pola (105 ispitanica i 100 ispitanika), uzrasta od 14 do 18 godina (AS=16,22; SD=1,27) uz saglasnost roditelja. Podaci su prikupljeni pomoću instrumenata: Skala kvaliteta porodičnih interakcija (KOBI) i Zakerman-Kulmanov upitnik ličnosti (ZKPQ-50-CC). Rezultati regresione analize su pokazali da su u predviđanju aktiviteta kao osobine ličnosti ($F(df=5)=2.359, p<0.05, R=.056, R^2=.032$), značajni prediktori prihvatanje od strane oca ($\beta=.237, p<0.05$) i odbacivanje od strane oca ($\beta=.262, p<0.05$). U predviđanju agresivnosti/hostilnosti ($F(df=5)=3.595, p<0.01, R=.083, R^2=.060$) je značajan prediktor odbijanje od strane oca ($\beta=.283, p<0.05$). Dalje, u predviđanju neuroticizma/anksioznosti ($F(df=5)=2.531, p<0.05, R=.060, R^2=.036$) su značajni prediktori prihvatanje od strane oca sa negativnim predznakom β koeficijenta ($\beta=-.313, p<0.05$) i odbacivanje od strane oca sa negativnim predznakom β koeficijenta ($\beta=-.273, p<0.05$). U predviđanju socijabilnosti ($F(df=5)=5.609, p<0.01, R=.124, R^2=.101$) iz grupe prediktorskih varijabli se izdvajaju zadovoljstvo porodicom ($\beta=.291, p<0.05$) i prihvatanje od strane oca ($\beta=.208, p<0.05$). Odbacivanje od strane oca je povezano sa različitim oblicima agresivnog, delinkventnog i zavisničkog ponašanja, kao i sa depresivnošću, anksioznošću, somatizacijom, adaptacijom na školsku sredinu i vršnjake, što pokazuje značajnu ulogu oca u funkcionisanju adolescenata, dok se uloga majke nije pokazala značajna što nije u skladu sa prethodnim istraživanjima.

Ključne reči: adolescenti, kvalitet porodičnih interakcija, osobine ličnosti.

POTREBA ZA SAZNANJEM I INTOLERANCIJA NA NEJASNOĆU

Miljana Milivojević

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd
miljana.milivojevic@gmail.com

Radojka Šolak

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd
radojkasolak@gmail.com

Aleksandar Vasić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

Cilj ovog istraživanja je ispitivanje odnosa intolerancije na nejasnoću sa potrebom za saznanjem i alijenacijom. Potreba za saznanjem je konstrukt koji objašnjava relativno stabilne i trajne interindividualne razlike u intrinzičkoj motivaciji za saznajne aktivnosti i angažovanje odgovarajućih kognitivnih sposobnosti. Prema izvornoj psihoanalitičkoj pretpostavci, Ego ili Ja podrazumeva sekundarne, odnosno kognitivne procese, te otuda i samosvojnu intrinzičnu motivaciju za saznanjem. S druge strane, pojam alijenacije se odnosi na otuđenost od drugih. Shodno tome, očekuje se da potreba za saznanjem stoji u negativnoj, a alijenacija u pozitivnoj korelaciji sa intolerancijom na nejasnoću. Na uzorku od 170 ispitanika (80% ispitanica) starosti od 18 do 34 godina ($AS = 22.55$, $SD = 2.23$) primenjene su skale za merenje intolerancije na nejasnoću (Vasić, Milivojević i Šolak, 2021), potrebe za saznanjem (Vasić, 2019) i alijenacije (Vasić, 2020). Mere ovih osobina definisane su kao prve glavne komponente, pri čemu viši rezultati ukazuju na intoleranciju na nejasnoću, više izraženu potrebu za saznanjem i alijenaciju. Za proveru odnosa intolerancije na nejasnoću sa drugim merama korišćena je prosta korelaciona analiza i višestruka regresiona analiza. Dobijeni rezultati pokazuju da je intolerancija na nejasnoću u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa alijenacijom ($r = .47$, $p < .01$), a u negativnoj sa potrebom za saznanjem ($r = -.35$, $p < .01$). Nadalje, alijenacija i potreba za saznanjem objašnjavaju 26% varijanse intolerancije na nejasnoću ($R^2 = .26$, $F(2,167) = 28.78$, $p < .01$). Parcijalni doprinos obe varijable je statistički značajan – alijenacija se izdvaja kao negativan ($\beta = -.20$; $p < .01$), a potreba za saznanjem kao pozitivan prediktor intolerancije na nejasnoću ($\beta = .43$; $p < .01$). Kako je intolerancija na nejasnoću operacionalno definisana ne samo kao negativan afektivitet usled suočavanja sa nejasnoćama, već i kao izbegavanje kognitivne nejasnoće i redukovanje složenih interpersonalnih odnosa, ovakvi rezultati su u skladu sa početnim pretpostavkama. Deluje da potreba za saznanjem i alijenacija obuhvataju kognitivni i interpersonalni aspekt. Naime, opšta mentalna rigidnost obuhvata i užu, kognitivnu rigidnost koja redukuje neke osnovne integrativne Ego-funkcije, između ostalog i toleranciju na nejasnoću, dok rigidnost u interpersonalnim odnosima obuhvata i alijenaciju.

Ključne reči: intolerancija na nejasnoću, potreba za saznanjem, alijenacija, regresiona analiza.

STATUSI JA-IDENTITETA I INTOLERANCIJA NA NEJASNOĆU

Radojka Šolak

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd
radojkasolak@gmail.com

Aleksandar Vasić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

Miljana Milivojević

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd
miljana.milivojevic@gmail.com

Usled stalnih i ubrzanih promena u okruženju, te nesigurnosti i nejasnoća koje je sa sobom donela protekla godina, nametnulo se pitanje koje su to individualne karakteristike koje utiču na kognitivnu nejasnoću i negativan afektivitet koji se javlja kao posledica suočavanja sa istim. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita odnos statusa Ja-identiteta i intolerancije na nejasnoću. Prema psihoanalitičkoj Ja-psihologiji, tolerancija na nejasnoću predstavlja jednu od integrativnih Ja-funkcija, dok se na kontinuumu psihosocijalnog razvoja razlikuju četiri statusa Ja-identiteta, od ostvarenosti do konfuzije. Na uzorku od 412 ispitanika (77% ispitanica) starosti od 17 do 35 godina ($AS = 22.58$, $SD = 2.37$) primenjeni su upitnik SID48 (Vasić, 2016) koji meri ostvareni identitet, moratorijum, preuzeti identitet i konfuziju identiteta i upitnik TAJA (Vasić, Milivojević i Šolak, 2021) koji meri intoleranciju na nejasnoću. Individualne razlike na ovim varijablama definisane su kao rezultati na prvim glavnim komponentama, a za proveru odnosa statusa Ja-identiteta i intolerancije na nejasnoću korišćena je višestruka regresiona analiza. Dimenzije statusa Ja-identiteta objašnjavaju oko 28% varijanse intolerancije na nejasnoću ($R = .53$, $R^2 = .28$, $F(4, 407) = 38.91$, $p < .01$). Kao značajni prediktori izdvajaju se moratorijum Ja-identiteta ($\beta = .16$; $p < .01$), preuzeti Ja-identitet ($\beta = .21$, $p < .01$) i konfuzija Ja-identiteta ($\beta = .33$, $p < .01$), dok doprinos ostvarenog Ja-identiteta nije značajan za objašnjenje kriterijumske varijable. Može se zaključiti da samo oni statusi Ja-identiteta koji se nalaze na negativnim polovima obe dimenzije preko kojih se identitet može odmeriti, eksploracije i posvećenosti, imaju značajnu ulogu u objašnjenju intolerancije na nejasnoću. Naime, netrepeljivost prema nejasnoći se može objasniti odsustvom ponašanja usredsređenih na rešavanje problema i odsustvom doslednog sleđenja odabranih vrednosti.

Ključne reči: statusi Ja-identiteta, intolerancija na nejasnoću, regresiona analiza.

SESIJA 2: Psihometrija

Moderatorica:
Damjana Panić

ADAPTACIJA SKALA DIMENZIJA RAZVOJA IDENTIJETETA (DIDS)

Nikola Rokvić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Univerzitet Union
nikolamrokvic@gmail.com

Tamara Jovanović

Prirodnomatematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
tamarajovanovicpmf@gmail.com

Kapitalnim radovima Erika H. Eriksona iz šezdesetih godina prošlog veka, došlo je do velikih promena u posmatranju čovekovog životnog puta uvodeći pojam celoživotnog razvoja. Glavne dimenzije njegove teorije su eksploracija i posvećenost i u dvodimenzionalnom prostoru one stvaraju četiri statusa Ja-identiteta koje je Marsija definisao kao ostvareni, preuzeti, moratorijum i konfuzija Ja-identiteta. Od druge polovine dvadestog veka na ovamo razvijeni su mnogi upitnici koji su merili eksploraciju i posvećenost, ali posmatrajući ih iz drugačijih uglova. Među njima je U-MICS (Utrecht Management of Identities Commitments Scale) koji meri tri dimenzije, eksploraciju obavezivanje i promeni obavezivanja. Sledeći upitnik koji je nastao daljom razradom Eriksonove teorije je DIDS (Dimensions of Identity Development Scale). Ovaj upitnik je specifičan po tome što eksploraciju i posvećenost ne vidi kao pojedinačne dimenzije već ih razlaže na predpostavljenih dimenzija. Eksploraciju deli na eksploraciju u dubinu, ruminativnu eksploraciju i eksploraciju u širinu, dok je obavezivanje razloženo na pravljenje obaveza i identifikaciju sa obavezivanjem, tako praveci pet subskalala. Svaka subskala se sastoji od pet stavki, ukupno dvadeset pet za čitav upitnik, a odgovori se mere na petostepenoj Likertovoj skali. Cilj ovoga istraživanja je potvrda petofaktorske strukture prevoda upitnika na srpskoj populaciji. Sakupljen je veliki uzorak studenata sačinjen od 1253 ispitanika, 894 (71.3%) ženskog pola, prosečne starosti od 20.83 godine (min=18; max=43; SD=2.39). Prema proceduri, koja je korišćena u brojnim studijama validacije DIDS upitnika na strane jezike, pristupili smo potvrđivanju održivosti petofaktorske strukture upitnika korišćenjem konfirmatorne faktorske analize. Dobijene su sledeće vrednosti relevantnih indikatora valjanosti modela: $\chi^2(df)=1737.835(255)$, CFI=.92, TLI=.91, RMSEA=.68. Vrednosti Krombahove alfe za svaku subskalalu su pravljenje obaveza .9, identifikacija sa obavezivanjem .89, eksploracija u širinu .86, eksploracija u dubinu .7, ruminativna eksploracija .84. Na osnovu ovih rezultata smatramo da je Skala dimenzija razvoja identiteta (DIDS) uspešno adaptirana za upotrebu na domaćoj populaciji.

Ključne reči: identitet, adaptacija, DIDS.

IZRADA I PROVERA SKALE ZA MERENJE INTOLERANCIJE NA NEJASNOĆU TAJA

Aleksandar Vasić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

Miljana Milivojević

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

miljana.milivojevic@gmail.com

Radojka Šolak

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Novi Sad, Univerzitet UNION, Beograd

radojkasolak@gmail.com

Tolerancija na nejasnoću je jedna od osnovnih ego-funkcija, koja po pretpostavci Frenkel-Brunsvikove (Frenkel-Brunswick, 1949; Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinson, & Sandord, 1950) predstavlja osnovu autoritarne ličnosti. Na osnovu više instrumenata, sačinjen je početan uzorak od 33 stavke koje sadržinom indikuju raznolikost ove ego-funkcije. Početna kolekcija stavki je primenjena na uzorku od 414 ispitanika (77% ispitanica) studentske populacije prosečne starosti oko 23 godine. Tako generisani podaci analizirani su klasičnom ajtem-analizom i analizom glavnih komponentata uz konsultovanje testa osuline ili plazine. Na osnovu procene komunaliteta korigovane ajtem-total korelacije i projekcija stavki na prvu glavnu komponentu, odabrana je kolekcija od 10 stavki zadovoljavajućih metrijskih karakteristika. Naime, stavke finalne skale TAJA imaju koeficijente pouzdanosti u rasponu od .30 do .60, dok se koeficijenti valjanosti stavki kreću od .42 do .73. Pouzdanost skale definisana Kronbahovim koeficijentom interne konzistencije je zadovoljavajuća i iznosi .77. Finalna verzija skale, po svemu sudeći, je jednodimenzionalnog karaktera. Odabrane stavke ukazuju na izbegavanje kognitivne nejasnoće, negativan afektivitet prilikom suočavanja sa nejasnoćama i redukovanje složenih interpersonalnih odnosa. Takva sadržina odgovara izvornoj pretpostavci Frenkel-Brunsvikove o opštoj mentalnoj rigidnosti kao posledici manjkavnosti jedne od osnovnih integrativnih Ego-funkcija.

Ključne reči: Ego-funkcija, intolerancija na nejasnoću, metrijske karakteristike.

DYSEX UPITNIK: KONSTRUKCIJA I PRELIMINARNA PROVERA PSIHOMETRIJSKIH KARAKTERISTIKA

Lana Tucaković

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
лана.туцаковић@ф.бг.ац.рс

Jana Dimoski

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
јана.димоски96@gmail.com

Boban Nedeljković

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
boban.nedeljkovic@f.bg.ac.rs

Psihološki konstrukt egzekutivnih funkcija upotrebljava se kao krovni termin da bi se opisao set kognitivnih kontrolnih mehanizama koji su opšte namene, dominantno se vezuju za rad prefrontalnog korteksa i služe za regulisanje ljudske kognicije i akcija. Za razliku od zavidnog broja eksperimentalnih, dosada je razvijen prilično mali broj upitničkih mera egzekutivnih (dis)funkcija. Stoga, naš cilj je bio konstrukcija i preliminarna provera psihometrijskih karakteristika DYSEX upitnika (dysexecutive questionnaire) za procenu egzekutivnih (dis)funkcija na svakodnevnom nivou, pre svega kroz bihevioralne indikatore. Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku (N = 715, 76.2% ženskog pola, starosti 18 do 75 godina), gde su pored DYSEX upitnika (25 ajtema uz petostepenu skalu) zadate mere Mračne tetrade (SD3: makijavelizam, narcizam, psihopatija; VAST: sadizam) i vremenske perspektive (ZTPI: pozitivna i negativna prošlost, hedonistička i fatalistička sadašnjost, budućnost). Nakon preliminarnog isključivanja 5 ajtema, EFA i paralelna analiza su pokazale da se u latentnom prostoru mogu izdvojiti 4 komponente koje objašnjavaju 47% varijanse. Izdvojene komponente su interpretirane kao: Rasejanost ($\alpha = .78$; 7 ajtema, npr. „Često mi se dešava, kada čistim, da greškom bacim nešto što mi je potrebno.“), Impulsivnost ($\alpha = .69$; 5 ajtema, npr. „Ja sam od onih ljudi za koje bi se reklo da im je 'jezik brži od mozga'.“), Teškoće planiranja ($\alpha = .57$; 4 ajtema, npr. „Čak i kad se dobro organizujem, na kraju se uvek desi da nešto završavam u 'minut do 12' .“.) i Deficit kognitivne fleksibilnosti ($\alpha = .60$; 4 ajtema, npr. „Ne mogu istovremeno da pričam s nekim telefonom i da nešto čitam/pišem.“). KFA je pokazala da četvorofaktorski model (bez dodatnih modifikacija) ima skoro zadovoljavajuće indekse fita ($\chi^2/df = 3.09$, GFI = .933, CFI = .882, RMSEA = .054, SRMR = .056). Impulsivnost pozitivno korelira sa svim crtama Mračne tetrade, najsnažnije sa psihopatijom ($r = .44$, $p < .01$); Rasejanost i Teškoće planiranja pozitivno sa makijavelizmom i psihopatijom (od $r = .21$, $< .01$ do $.24$, $p < .01$), a Deficit kognitivne fleksibilnosti negativno sa narcizmom ($r = -.22$, $p < .01$). Sve četiri DYSEX dimenzije pozitivno koreliraju sa negativnom prošlošću i fatalističkom sadašnjošću (od $r = .23$, $< .01$ do $.46$, $p < .001$), Rasejanost, Impulsivnost i Teškoće planiranja pozitivno sa hedonističkom sadašnjošću (od $r = .31$, $< .01$ do $r = .37$, $p < .01$), dok jedino Teškoće planiranja negativno koreliraju sa orijentacijom na budućnost ($r = -.36$, $p < .01$). Iako DYSEX upitnik demonstrira zadovoljavajuću faktorsku strukturu, očekivane i stabilne relacije dimenzija sa relevantnim konstruktima, u narednim koracima razvoja neophodno je povećati broj ajtema kako bi se postigla viša pouzdanost, i ispitati prediktivnu i diskriminativnu valjanost.

Ključne reči: DYSEX, Impulsivnost, Rasejanost, Teškoće planiranja, Deficit kognitivne fleksibilnosti.

VALIDACIJA SKALE REZOLUCIJE IDENTITETA (IDENTITY STAGE RESOLUTION INDEX, ISRI)

Nikola Rokvić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Univerzitet Union
nikolamrokvic@gmail.com

Radivoje Jovović

Fakultet za poslovne i prave studije dr Lazar Vrkić
radivojejovovic@gmail.com

Identitetni kapital predstavlja skup kontekstualizovanih resursa koji su na raspolaganju pojedincu tokom formiranja njegove ličnosti na prelasku iz adolescentskog u odraslo doba. Prema Koteu, resursi na raspolaganju pojedincu u ulasku u odraslo doba mogu biti opipljivi i neopipljivi. Opipljive resurse predstavljaju klasna pripadnost roditelja, njihov materijalni i obrazovni status, i tome slično. Neopipljivi resursi predstavljaju individualne kapacitete poput snage ega, internalizovanog lokusa kontrole, samopouzdanja, i sl. Kako bi merio navedene neopipljive aspekte identitetnog kapitala Kote je razvio nekoliko upitnika od kojih je Skala rezolucije identiteta (Identity Stage Resolution Index, ISRI) osnova.

Cilj našeg rada je uspešna adaptacija ovih upitnika u upotrebi na srpskom jeziku. ISRI se sastoji od šest stavki podeljenih u dve subskale: Ostvarenje odraslog identiteta (OOI) i Ostvarenje socijalnog identiteta (OOS). Studija je sprovedena na uzorku od 470 studenata, od kojih se 71.5% deklariralo kao žene, prosečne starosti od 20.66 godina. Za potvrdu strukture skale korišćena je metoda konfirmatorne faktorske analize. Skala ISRI je pokazala održivost strukture sa sledećim vrednostima izabranih indikatora: $\chi^2(df)=44.476(8)$, CFI=.964, TLI=.933, RMSEA=.099. Vrednosti Krombah α za dve subskale bile su .79 i .74. Ne postoji statistički značajna razlika u osećaju odraslosti među polovima. Takođe ne postoji statistički značajna razlika između zaposlenih i nezaposlenih studenata u vrednostima ISRI. Postoji značajna ($p<.01$) korelacija između subjektivne procene materijalnog blagostanja i OOI ($r=.14$) kao i OOS ($r=.25$). U korišćenom upitniku postavljena su pi pitanja vezana za ponašanje ispitanika na društvenim mrežama. Osobe sa profilima na manjem broju društvenih mreža imaju veće postignuće na OOI subskali (ANOVA; $F(df)=3.323(465)$; $p<.05$). U odnosu na ponašanje na društvenim mrežama, da li većinu vremena gledaju tuđ sadržaj ili ga sami postavljaju, više vrednosti i na OOI ($p<.01$) i na OOS ($p<.05$) imaju osobe koje prvenstveno postavljaju svoj sadržaj na društvenim mrežama. Osećaj odraslosti sa druge strane nije vezan za vreme provedeno na društvenim mrežama. Možemo zaključiti da je ISRI validna skala za upotrebu u daljim istraživanjima na populaciji govornog područja srpskog jezika. Takođe zaključujemo da određeni tipovi ponašanja na društvenim mrežama imaju uticaj na osećaj socijalne ostvarenosti i ostvarenosti kao odrasle osobe, kao i da je ove preliminarne rezultate poželjno dalje istražiti.

Ključne reči: ISRI, identitetni kapital, validacija.

OGRANIČENJA I BUDUĆNOST EMPIRIJSKE VALIDACIJE PSIHOTERAPIJSKOG TRETMA

Viktor Pavlović

Fakultet za medije i komunikacije Univerziteta Singidunum, Departman za psihologiju

victorpavlovic@yahoo.com

Savremena istraživanja u oblasti psihoterapije generisala su brojne kontradiktornosti i nedosledne podatke u vezi sa delotvornošću psihoterapijskog tretmana nezavisno od terapijskog modaliteta. Poslednjih trideset godina rezultati ovih istraživanja kreirali su diskurs empirijski validiranim naspram empirijski nevalidiranim psihoterapijskim modalitetima. Ovaj diskurs neopravdano diktira stručnoj i široj javnosti koji su to psihoterapijski modaliteti efektivni, a koji nisu. Ovakvi preskriptivni iskazi javljaju se kao posledica upitnih epistemoloških pretpostavki koje su do skora bile zanemarene. Podstaknuta pokretom Na dokazima bazirane medicine s početka devedestih godina prošlog veka, psihologija je u cilju izučavanja efektivnosti i efikasnosti psihoterapije, pozajmila neadekvatnu metodologiju, tako donevši kontradikcije u ovoj oblasti. Cilj ovog rada jeste da adresira epistemološke prepreke i metodološka ograničenja u savremenoj istraživačkoj praksi psihoterapije, tako demonstrirajući neopravdanost polarizujućih narativa o efektivnosti i efikasnosti različitih psihoterapijskih modaliteta. Takođe, rad će stručnoj javnosti pružiti uvid u savremene pristupe navedenoj problematici, a u cilju diskusije o potencijalnim rešenjima. Konceptima filozofije nauke ekspliciraće se postojeće epistemološke prepreke u istraživanjima psihoterapije, ali i ponuditi potencijalna rešenja vredna diskusije. Metodološka pitanja evaluiraće se na osnovu Teorije sistema, komparacijom postojećih ograničenja linearnih naspram nelinearnih sistema, te načinu na koji ova dva pristupa oblikuju istraživanja i nalaze u psihoterapiji. Teorijski okvir kliničke psihologije poslužiće da detaljnije približi razloge za javljanje sistematske inkonzistentnosti dobijenih podataka o efektima psihoterapijskog tretmana sa postojećim saznanjima psihopatologije kliničkih sindroma. Sinteza koncepata i empirijskih nalaza, pomenutih teorijskih okvira, pruža niz jedinstvenih implikacija za istraživanja i praksu. Ključna implikacija jeste da se promenom epistemološkog okvira iz kojeg se dati problem razmatra utiče na korekciju naučno-metodološkog aparata i instrumentarijuma kojim se aspekti psihoterapijskog metoda mere i validiraju. Izmenom ovog okvira pružiće se šansa za pouzdaniju empirijsku validaciju psihoterapijskog tretmana u celosti. Akcentuje se nužnost ove promene s obzirom na neodrživost trenutne metodologije, nalaza i praktičnih implikacija istraživanja efektivnosti i efikasnosti psihoterapije.

Ključne reči: empirijski podržana terapija, psihoterapija, efektivnost, efikasnost, dizajn nacrt.

SESIJA 3: Psihoanaliza 1

Moderatorka:
Nina Popadić

RAZUMEVANJE ŽENSKJE SEKSUALNOSTI U SAVREMENOJ PSIHOANALIZI

Nina Popadić

Psiholog, psihoanalitičar, Savetovalište „Prostor“
ninampopadic@gmail.com

Učenje Sigmunda Freuda o ženskoj seksualnosti od samog početka izazivalo je brojne kontroverze. Sam Freud žensku seksualnost video je kao enigmatičnu, za razliku od muške koja je transparentnija. Ženska seksualnost je za psihologiju ostala, kako kaže, tamni kontinent. Tekst o ženskosti u Novim uvodnim predavanjima on završava rečima: „Ako želite da saznate više o ženskosti, onda ispitajte sopstvena životna iskustva, ili se obratite pesnicima, ili sačekajte dok vam nauka ne bude mogla da pruži dublja i povezanija objašnjenja.“

Ukratko – Freud je smatrao da do ulaska u falusnu fazu i devojčice i dečaci poznaju samo jedan polni organ – muški. Kada devojčica otkrije da ne poseduje penis ona razvija, kao ožiljak, doživljaj inferiornosti. Devojčica razvija zavist zbog penisa, za ovaj „nedostatak“ krivi majku, okreće se od nje ka ocu i time ulazi u Edipalnu situaciju. Dakle, femininost za Freuda predstavlja psihološko dostignuće koje se zasniva na razočarenju, a lišena je direktne nagonske pozadine.

Već njegovi savremenici (Ernest Jones, Karen Horney, Melanie Klein) problematizovali su Freudovo učenje a posebno teoriju falusnog monizma ističući da devojčice od najranijeg detinjstva poseduju vaginalne senzacije, te da od samog početka imaju živ doživljaj specifičnog karaktera sopstvene seksualne uloge.

Psihoanalitičarka Janine Chasseguet-Smirgel smatra da teorija falusnog monizma zapravo predstavlja pokušaj da se porekne narcistička povreda koja je zajednička ljudskoj vrsti a proističe iz dečje bespomoćnosti koja dete čini u potpunosti zavisnim od majke.

Kroz prikaze pogleda savremene psihoanalize na žensku seksualnost biće razmatrana pitanja femininosti danas, pitanja razvoja rodnog identiteta, odnosa feminizma i psihoanalize, doživljaja tela, partnerskog odnosa i materinstva u savremenom svetu.

Ključne reči: ženska seksualnost; psihoanaliza, Freud, feminizam.

OTKUD JA NA OVOM SVETU? – SAVREMENI PSIHOLOŠKI ASPEKTI VANTELESNE OPLODNJE

Danijela Galović

Psihoanalitičko društvo Srbije

galdani@gmail.com

Nove biotehnologije, koje uključuju vantelesnu oplodnju kao metodu potpomognute reprodukcije, prevazilaze produžavanje života kao zadatak i ulaze u novu realnost – stvaranje života. Stvaranje beba u procesu vantelesne oplodnje nužno podrazumeva učešće lekara koji pomaže u tom procesu. Korišćenje doniranih reproduktivnih ćelija predstavlja dodatni izazov, jer je u tom procesu važna uloga donora, „biološkog drugog“. Ove medicinske procedure imaju psihološke implikacije važne, ne samo za buduće roditelje koji im se direktno podvrgavaju, već načini na koje oni doživljavaju svoju plodnost, učešće trećeg u procesu začeća bebe, kao i nesvesna značenja koja pripisuju ovim procesima utiču i na živote drugih, na prvom mestu njihove buduće dece. Priroda samih procedura (hormonska hiperstimulacija, uvremenjeni seksualni odnosi, aspiracija jajnih ćelija, intracitoplazmatsko oplođenje i sl.) nekad može delovati dehumanizujuće, jer primena ovih procedura često menja doživljaj sopstvenog tela, pa se ono može doživeti kao izdvojeno na sektore, udaljeno od genitalnosti i reprodukcije. Vantelesna oplodnja, iako ima za cilj rađanje beba, podrazumeva i učešće lekara u procesu „pravljenja roditelja“, uzimajući u obzir emocionalne posledice činjenice da do začeća ne dolazi seksualnim odnosom dve osobe, pa sopstveno telo ne može biti doživljeno kao kreativni, plodni eksponent selfa. Način na koji je taj „treći“, koji učestvuje u procesu dobijanja bebe i zaviruje u intimu para, psihički reprezentovan ostavlja trag na različitim transfernim, strukturnim i relacionim nivoima budućih roditelja. Za dobijanje beba donacijom reproduktivnih ćelija često se koriste nazivi „asimetrično roditeljstvo“ ili „kompleksno usvajanje“ što ukazuje na potrebu za psihološkom podrškom i posle rođenja bebe. Psihološki aspekti različitih faza ovog procesa su u velikoj meri zanemareni pa je za profesionalce u oblasti mentalnog zdravlja važno da prepoznaju izazove sa kojima se različiti akteri u ovom procesu suočavaju (roditelji, donori, deca) da bi mogli da pomognu u njihovom prevazilaženju.

Ključne reči: vantelesna oplodnja, donacija reproduktivnih ćelija, psihoanaliza.

KO BI TO OČEKIVAO OD PSIHOANALIZE?!

Marija Vezmar

Psihoanalitičko društvo Srbije

mvezmar@mts.rs

Po svojoj definiciji, pandemija podrazumeva da je ceo svet zahvaćen istom opasnošću, u ovom slučaju od kovida 19. S tog aspekta, analitičari i njihovi pacijenti dele istu spoljašnju realnost. U Srbiji, iskustvo života i rada u turbulentnim okolnostima zajedničke životne ugroženosti, već postoji u bliskoj prošlosti. Zapanjujuća je činjenica da se lockdown faza odigrala tokom istih meseci kao i bombardovanje 1999. Koristeći naša iskustva 'ranjenih pomagača' iz tog perioda, naučili smo koliko je važno, ne samo detaljno pratiti sopstvena kontratransferna osećanja iz tog ugla, već i ostati povezani i sa kolegama i profesijom. Iskorišćeno je 'déjà vu' osećanje kao paralela za opisivanje aktivnosti koje su Psihoanalitičko društvo Srbije, njegovi članovi i kandidati preduzimali tokom pandemije na nivou socijalnih aktivnosti društva i na nivou praktikovanja psihoanalize na daljinu.

Ključne reči: psihoanaliza, pandemija, setting, kontratransfer, psihoanaliza na daljinu.

SESIJA 4: Psihoanaliza 2

Moderatorka:
Jasmina Vrbaški

PSIHOANALIZA: NEKAD I SAD

Ivana Dobrić

Psihoanalitičko društvo Srbije
isinkovic@gmail.com

Početak psihoanalize vezuje se za prve publikacije Sigmunda Frojda. Ali, i danas, više od 120 godina kasnije, psihoanaliza i Frojd se neretko vide kao sinonimi (posebno među laicima, ali ne samo njima), što se čini neopravdanim prema radovima i doprinosima stotina psihoanalitičara, teoretičara i praktičara, koji su došli nakon Frojda. Jer, još za Frojdova života, razvoj psihoanalize je otpočeo u pravcima sa kojima se ni sam Frojd nije rado slagao, a tek nakon njegove smrti počinje ubrzan razvoj različitih pravaca i škola, koje možda ne bi ni okarakterisao kao psihoanalitičke. Tako je psihoanaliza, u skladu sa kulturnim, društvenim i istorijskim okolnostima, stalno morala da se redefiniše, da se stalno „traži“, menja i prilagođava novinama. Od pojave digitalnih komunikacionih tehnologija, posebno sa njihovim ubrzanim razvojem, u psihoanalitičkoj stručnoj javnosti, vodila se diskusija o „onlajn psihoanalizi“. Prihvatanje je išlo sporo, delom zbog tradicionalne „tvrdoglavosti“ koja potiče još od Frojdovog vremena, a uglavnom zbog fokusa na to šta se sve gubi od informacija o analizandu sa prelaskom iz psihoanalitičke sobe u virtuelni prostor. Međutim, pandemija virusa korona je upravo to što se činilo neprikosnovenim u psihoanalitičkom setingu – rad na kauču u psihoanalitičkoj sobi – dovela pod znak pitanja, čak potpuno onemogućila širom sveta. Pandemija virusa korona postala je, tako, pitanje opstanka psihoanalize – psihoanalizi je ostalo, ili da se brzo prilagodi novim okolnostima i nastavi da živi, ili da, bukvalno, umre. S obzirom na to da smo tu, evo nas i na ovom Kongresu, brojniji nego ranije, očigledno je da je psihoanaliza pronašla način ne samo da preživi, već i da izađe nova i snažnija, sa još više znanja o čoveku u savremenom svetu, uprkos ili baš u inat, optužbama da je tradicionalna, zastarela i nefleksibilna, a da, ipak, ostane verna sebi i onome što je tradicionalno definiše.

Ključne reči: psihoanaliza, psihoanalitički seting, razvoj, online psihoanaliza.

ULOGA GOVORA U SAVREMENOJ PSIHOANALIZI

Anka Marjanović Radonjić

Privatna praksa, Psihoanalitičko društvo Srbije

ankamar76@yahoo.com

Psihoanalitička situacija je govorna relacija, govorni događaj ili susret u kom akteri dele isti prostor i vreme. Da bismo bolje razumeli samu prirodu razmene u terapijskoj seansi, neophodne su relevantne lingvističke teorije koje su se (za razliku od strukturalističkih) bavile pitanjem usmenog govora, pre svega efektima i organizacijom usmenog govora. Volas Čejf (Wallace Chafe) govori o odnosu između svesti i jezika koja se menja u zavisnosti od načina na koji se koristi jezik, a uobičajenu (usmenu) konverzaciju smatra polaznom osnovom iz koje su se razvili ostali vidovi jezika (pisani jezik, unutrašnji govor ili verbalno razmišljanje). Kako naglašava Čejf, govor dozvoljava maksimalnu eksploataciju prozodije u komunikaciji – visina tona, naglašavanje, pauze, promene u tempu i kvalitetu glasa koji obogaćuju izrečeno. Prozodija je esencijani deo govora. Usmeni jezik ima svoj ritam, zvuk, melodiju koje (pored značenja samih reči) u velikoj meri utiču i oblikuju način na koji se doživljava izgovoreno. Za psihoanalizu je od posebne važnosti dejstvo izgovorenog na slušaoca, odnosno terapeuta. Kontratransferna osećanja često predstavljaju putokaz u formiranju interpretacije. Prema Bakeru (Egbert Bakker), usmenost nije samo faza u razvoju kulture ili literature, već primarna manifestacija jezika sa osobenostima koje su nezavisne u odnosu na pisani tekst. Važno je napomenuti da je Bakerov predmet interesovanja bio poetski diskurs *Ilijade* i *Odiseje* u terminima usmenog govora. Epsko izvođenje zavisilo je od naratora, ali i od publike i na taj način je svaki put predstavljalo stvaranje, kreaciju tokom samog izvođenja. Ako se vratimo u psihoanalitički prostor razmene između terapeuta i pacijenta, možemo primetiti da pacijenti u zavisnosti od brojnih faktora, ali i nivoa mentalne organizovanosti, na različit način koriste jezik. Kada je reč o primitivnim mentalnim organizacijama, pacijenti su skloni da bez svesne namere, u psihoaterapijskoj seansi, evakušu nementalizovane sadržaje, upravo posredstvom aberantnih formi prozodije, što često izaziva snažne kontratransferne reakcije terapeuta. Kroz prikaze pogleda savremene psihoanalize i razvojnih neuronauka biće razmatrana pitanja preduslova razvoja simboličke funkcije kao i specifičnosti usmenog govora u psihoterapijskoj seansi.

Ključne reči: govor, razvoj, psihoanaliza.

LJUBAV U PRENATALNOM PERIODU: ZAŠTO JE LJUBAV VAŽNA?

Jasmina Vrbaški

Psihoanalitičar PDS

vrbajas11@gmail.com

Staro verovanje da je trudnoća blagostanje i za majku i za fetus sa razvojem ultrazvučne dijagnostike i uz istraživanja prenatalnog života postalo je pojednostavljena idealizacija. Trudnoća je postala nešto što je posebno i individualno i isključivo subjektivno iskustvo žene, koja kroz proces od 9 meseci treba da prođe kroz regresivne momente prorade svojih najranijih psiholoških konflikata koji se tiču separacije i individuacije, identifikacije sa svojom majkom kao i sa svojom budućom bebom i proradom svoje pozicije u Edipalnoj situaciji. Buduća majka se suočava sa burnim hormonalnim i telesnim promenama, možda i sa svojom ambivalencijom prema bebi ili ambivalencijom u partnerskim odnosima. Isto tako, fetus nije ušuškan u idiličnim uslovima već je pred velikim izazovima sopstvenog razvoja: razvoja prvih rudimentarnih razlikovanja ja i ne ja, razmene u psihološkom i fiziološkom smislu sa majkom. Svaki fetus opet je sam po sebi poseban i univerzalan sa svojim preferencijama i individualnim reakcijama na dešavanja u materici i u spoljašnjoj sredini. Iz svetla primitivnih najranijih objektnih odnosa početak emotivnog života ima svoje korene u prenatalnom periodu. Nova istraživanja pokazuju da emotivna stanja i raspoloženja majke tokom trudnoće utiču na razvoj fetusa, jer fetus deli neka od fizioloških stanja majke. Majčin glas je jedan od prvih zvukova prisutnih i pre razvoja slušnog aparata kod fetusa jer postoji kroz vibracije amniotske tečnosti i dodira koje one prave na koži fetusa. Majčin glas iz prenatalne perspektive može da se razume kao prenatalna prekonceptija postnatalne dojke. Prisutnost i odsutnost majčinog glasa je internalizovan rudimentaran objekat-zvuk. To takodje omogućava primitivno prvo razlikovanje ja od ne ja. Nove psihoanalitičke ideje govore o postojanju i uticaju prenatalnog psihičkog života na postnatalnu infatilnu komunikaciju i kasniji uticaj na odnose sa drugima. To upućuje na kontinuitet nekih ponašajnih obrazaca iz prenatalnog života i kasnije tokom detinjstva i odraslog doba.

Ključne reči: prenatalni razvoj, psihoanaliza, rani objektni odnosi.

VITAMIN C, D, CINK I ZRELI MEHANIZMI ODBRANE

Maša Karleuša Valkanou

Psihoanalitičko društvo Srbije

mkvalkanou@gmail.com

Stara poslovice kaže: „Ne dao ti Bog da živiš u zanimljiva vremena.“ Prethodne dve godine izmenjenog funkcionisanja usled koida 19 predstavljaju istorijski period koji spada u takva vremena. Tokom pandemije od izuzetnog je značaja povezanost psihičkog i fizičkog zdravlja, kao i izdvojiti faktore koji mogu pospešiti mentalno zdravlje u situaciji krize. Cilj ovog rada je da istakne značaj mehanizama odbrane i njihovog dejstva, ne samo na psihičko funkcionisanje pojedinca, već i na njegovo fizičko zdravlje. Mehanizmi odbrane su pokazali statistički značajnu korelaciju sa mentalnim zdravljem osobe, kao i celokupnim osećanjem blagostanja. Izuzetno interesantno Vailantovo istraživanje je pokazalo da korišćenje takozvanih zrelih odbrana (humor, sublimacija, altruizam, supresija i anticipacija) karakteriše osobe koje su superiorne u svim važnim oblastima života, uključujući lični osećaj zadovoljstva i sreće, objektivne pokazatelje životnog uspeha, kao i dobre interpersonalne odnose u odnosu na osobe koje koriste nezrele mehanizme odbrane kao što su poricanje, projekcija, fantazija i odigravanje. Ono što je posebno zanimljivo u ovom istraživanju je da je Vailant pokazao da osobe koje koriste zrelije mehanizme odbrane imaju statistički značajno bolji zdravstveni status tokom života, kao i da duže žive od osoba koje koriste nezrelije mehanizme odbrane. Imajući u vidu rezultate studija u kojima se pokazao uticaj nivoa zrelosti mehanizama odbrane, ne samo na mentalno, već i na fizičko zdravlje, kao i dužinu života, implikacije rada na mehanizmima odbrane, proceni njihove zrelosti, kao i usmerenost psihoterapijskog rada na zamenu nezrelih mehanizama zdravijim odbranama dobijaju novu dimenziju i značaj u vremenima u kojim živimo.

Ključne reči: mehanizmi odbrane, zdravlje, psihoanaliza.

SESIJA 5: Psihologija obrazovanja

Moderatorka:
Dragica Pavlović Babić

PERCEPCIJA SREDNJOŠKOLSKOG OSOBLJA O RODNO ZASNOVANOM DIGITALNOM NASILJU MEĐU UČENICIMA

Tanja Ignjatović

Autonomni ženski centar, Beograd

tanja@azc.org.rs

Marina Illés

marina.iles@gmail.com

Interpersonalne relacije u fizičkom i digitalnom prostoru imaju veliku važnost u adolescentnom periodu, ali nose i određene rizike, što povećava njihov značaj za profesionalce u obrazovnom sistemu. Cilj istraživanja je da se utvrdi (početna) slika stanja o tome kako srednjoškolsko osoblje sagledava rodno zasnovano digitalno nasilje u emotivnim relacijama svojih učenika, kako vidi svoje kompetencije i ulogu škole u prevenciji i zaštiti. U istraživanju eksplorativnog tipa, kvantitativne prirode, korišćen je strukturirani upitnik, kreiran za ovu priliku. Pitanja su svrstana u pet celina, uz sociodemografske podatke, stavovi i saznanja ispitanika, procena sposobnosti da se učenicima pruži podrška i mišljenje o ulozi škole i nastavnika u odnosu na ispitivano nasilje. Sprovedena je deskriptivna analiza (frekvencije, srednje vrednosti) i testiranje razlika između grupa odgovora u odnosu na sociodemografske kategorije (χ^2 test). Prigodni uzorak (N=209) predstavnika iz devet srednjih škola u pet gradova u Srbiji (91% nastavnika, 9% stručnih saradnika, 77% ženskog pola) ne omogućava generalizaciju zaključaka, ali upućuje na stanje i moguće pravce delovanja. Rezultati ukazuju na umereno prisustvo rodni stereotipa, češće kod ispitanika iz stručnih škola ($U = 3768.5, z = -2.521, p = .012$) i muškog pola ($U = 3147.5, z = -1.97, p = .049$). Većina ispitanika ne zna da li je digitalno rodno zasnovano nasilje u emotivnim vezama učenika ozbiljan problemu i nikada nije dobila informaciju o konkretnom slučaju. Oni koji imaju saznanje, češće nastavnici stručnih škola ($\chi^2(1) = 4.438, p = .035, V = .146$), izveštavaju o velikim razlikama u iskustvima devojaka i mladića kada je reč o svim specifičnim oblicima tog nasilja, kojem su češće i sa većim štetnim efektima izložene devojke. Skoro svaki peti nastavnik ističe slaba znanja o ovom problemu, a većina nije uključena u preventivne aktivnosti u školi, češće u stručnim školama ($\chi^2(1) = 4.989, p = .026, V = .166$). Prema mišljenju školskih profesionalaca ova tema treba da bude sadržaj njihovog rada sa učenicima, a intervencije u ovoj oblasti treba da su sistemske prirode, usmerene na povećanje znanja i veština, ali i na izgradnju intersektorske komunikacije u zajednici. Potrebe predstavnika obrazovnog sistema blisko su povezane sa zahtevima da se obezbede odgovarajući resursi, unapredi primena postojećih zakona i podzakonskih dokumenata, kao i da se podstaknu istraživanja koja bi povratno uticala na praksu i sistemske promene.

Ključne reči: nastavnici, srednja škola, digitalno nasilje, rodno zasnovano nasilje, emotivne veze mladih.

GUGL UPITNIK U FUNKCIJI POUČAVANJA I UČENJA TOKOM ONLAJN NASTAVE

Branimir Vukčević

Ugostiteljsko-turistička škola sa domom učenika Vrnjačka Banja

branimir.vukcevic@sbb.rs

Gugl upitnik (google questionnaire) je alat za kreiranje onlajn upitnika u okviru veb-aplikacije Gugl forms (Google forms). U nastavi se može koristiti za proveru znanja. U ovom radu prikazano je kako se gugl upitnik koristio u onlajn nastavi psihologije kao sredstvo poučavanja i učenja. Teza je bila da se gugl upitnik može koristiti u kombinaciji sa izvorima informacija, tako da se kreira način poučavanja i učenja koji ima odlike programirane nastave. Izraz izvor informacija se ovde odnosi na udžbenik i blog nastavnika sa sadržajima lekcija iz psihologije (blog „Klub za um“). Nastavnu jedinicu možemo shvatiti kao članak programiranog učenja (deo sekvence). Čas je organizovan tako što su učenicima na vajberu, koji je korišćen za držanje onlajn časa, date sledeće instrukcije i zadaci: 1) da pročitaju sadržaje iz izvora informacija do kojeg je vodio link ka stranici bloga, kao i redni brojevi stranica u udžbeniku na kojima se nalazi sadržaj lekcije (učenici su upućivani da čitaju o istoj lekciji iz dva izvora informacija, jedan je blog nastavnika, a drugi je udžbenik koji učenici poseduju kod kuće), potom, 2) link do Gugl upitnika na kojem su bila pitanja sa ponuđenim odgovorima koji je nastavnik kreirao na osnovu navedenih izvora informacija. Gugl upitnik je bio u podešavanjima našteloan kao test koji odmah pruža povratnu informaciju učeniku gde je grešio, šaljući kopiju odgovora na e-adresu učenika (svako dobija kopiju svojih odgovora), kao i mogućnost da učenici rade upitnik onoliko broj puta koliko im je potrebno dok ne postignu 100% tačnosti odgovora, što im je takođe rečeno, uz instrukciju da kada dobiju rezultate ponovo se vrate na izvore informacija da otkriju tačna rešenja kod pitanja gde su grešili, 3) saopšteno im je da je to priprema za proveru znanja putem upitnika iz te iste lekcije sledećeg časa. U ovom radu prikazana je i priprema nastavnika za jedan takav čas. Navedeni oblik rada imao je dobre odlike programirane nastave, kao što su napredovanje učenika sopstvenim tempom i prema sopstvenim sposobnostima, samostalno obrazovanje, oslobađanje nastavnika od rutinskog rada na ponavljanju i uvežbavanju učenika, ali i slabosti o kojima se diskutuje u radu.

Ključne reči: Gugl upitnik, programirana nastava, poučavanje, učenje.

ULOGA SAMOEFIKSNOSTI I NASTAVNIČKIH KOMPETENCIJA NA SINDROM SAGOREVANJA NASTAVNIKA

Meira Mrđenov

OŠ „Dositej Obradović“ Sombor
meira.mrdjenov@gmail.com

Svedoci smo da je prethodno vreme za prosvetne radnike (pa i druge ljude) bilo specifično, izmenjeno, svakako iscrpljujuće, zahvaljujući epidemiji virusa korona. Prosvetni radnici su u školskoj 2020/2021.godini bili suočeni sa novim izazovima, promenjenim uslovima rada, povećanim pritiscima i očekivanjima. Tokom karantina i epidemije pojavili su se rezultati različitih istraživanja o učenju na daljinu, o mentalnom zdravlju učenika i nastavnika, a fokus ovog istraživanja je na proceni sagorevanja nastavnika nakon „kovid“ školske godine. Sagorevanje, izgaranje ili eng. burnout se u stručnoj literaturi pominje 70-ih godina 20.veka. Sagorevanje je termin koji se najčešće određuje kao sindrom emocionalne iscrpljenosti, depersonalizacije i doživljaja umanjenog ličnog postignuća koji pogađa profesionalce u humanističkim i pomagačkim zanimanjima. Profesionalni stres je nemogućnost osobe da ispuni zahteve na svom radnom mestu i to dovodi do promena u ponašanju, emocionalnim i socijalnim odnosima i do promena u fizičkom funkcionisanju osobe. Sindrom sagorevanja je kompleksnija pojava, predstavlja reakciju na dugotrajno izlaganje stresorima na poslu i ovde govorimo o tri komponente: emocionalnoj iscrpljenosti, depersonalizaciji i niskom postignuću. Brojni autori su se bavili temom sagorevanja nastavnika, kako u regionu tako i u svetu. Istražuju se intenzitet, uzročnici stresa na poslu i sindroma sagorevanja, povezanost sindroma sagorevanja i psihosocijalnih karakteristika i to kod zaposlenih u prosveti, zdravstvu, socijalnoj zaštiti. Cilj ovog istraživanja je utvrditi intenzitet sagorevanja nastavnika, povezanost procene kompetencija nastavnika i sagorevanja, kao i povezanost efikasnosti nastavnika i sindroma sagorevanja. Uzorak su činili učitelji i nastavnici dve osnovne škole i škole za obrazovanje odraslih u Somboru. Od instrumenata su korišćene Skala efikasnosti, Skala procene nastavničkih kompetencija (Standardi kompetencija za profesiju nastavnika o njihovog profesionalnog razvoja) i Skala procene sagorevanja nastavnika. Rezultati pokazuju da 38% nastavnika oseća jedan ili više simptoma sindroma sagorevanja, oseća frustriranost poslom ili kompletno osećaju sagorevanje. Nastavnici koji procenjuju da su efikasni na poslu imaju manji osećaj sagorevanja.

Ključne reči: sindrom sagorevanja, efikasnost nastavnika, kompetencije nastavnika.

ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA UČENIKA U DOBA KORONE

Maja Petakov Vucelja

OŠ „Žarko Zrenjanin“

majavucelja@gmail.com

Svetlana Stojšin

OŠ „Ivan Gundulić“, Gundulićeva 9, 21000, Novi Sad

lanapsy2@yahoo.com

Duže od godinu dana, virus korona u središtu je pažnje i sastavni deo života svakog od nas. Aktuelna pandemija predstavlja kriznu situaciju koja zahteva određeni napor pojedinca da se snađe u novonastalim okolnostima i ponaša na način koji je u službi očuvanja mentalnog zdravlja. Svesni da je ovo veliki izazov, ne samo odraslima već i deci i mladima, koji se nalaze u periodu razvoja, vrlo su osetljivi i nedovoljno vešti da upravljaju svojim emocijama, te im je neophodna psihološka podrška. Stručni saradnici su se odjednom našli u situaciji neizvesnosti kako pomoći deci da očuvaju i zaštite mentalno zdravlje u situaciji kada nije bilo moguće uspostavljanje ličnog kontakta. Cilj ovog stručnog rada je prikaz strategija rada psihologa sa učenicima osnovnoškolskog uzrasta s ciljem očuvanja mentalnog zdravlja dece u situaciji pandemije. Svesni značaja multidisciplinarnog pristupa, odnosno zajedničke podrške škole i roditelja, autorke rada, pripremile su čitav niz aktivnosti predviđenih za podršku kako roditeljima učenika, tako i deci. Ove aktivnosti, detaljno su predstavljene na sajtu škole <http://zarkons.edu.rs/saveti-psihologa-i-pedagoga-17032020/> S tim ciljem, između ostalog, uspostavljena je saradnja sa stručnjacima iz Instituta za javno zdravlje Vojvodine, čije su se edukativne brošure za decu i roditelje koristile sa ciljem unapređenja mentalnog zdravlja učenika. Putem imejlova, uz pomoć odeljenjskih starešina, deci je redovno prosleđivan interaktivni materijal. Interesantni sadržaji su brošure spomenutog instituta na temu: „Emocionalne veštine naše dece“, „Vodič za roditelje“, kao i radne sveske za decu: „Priča o osećanjima“ i „Dobri prema sebi, dobri prema drugima.“ Deca su imala mogućnost da, na imejl otvoren samo za njih, šalju svoje radove i postavljaju pitanja psiholozima škole, kao i da dobiju razne savete. Posebno interesovanje izazvale su aktivnosti: „Kućica za tajne“ (niži razredi), „Bezbedno korišćenje interneta“ i „Moj krug osećanja“ (viši razredi). Produkti aktivnosti: „Kućica za tajne“, uz saglasnost roditelja, stavljeni su na sajt i Feksbuk škole. Delimičnim povratkom u školske klupe, nastavljena je realizacija aktivnosti koje doprinose zaštiti mentalnog zdravlja učenika.

Ključne reči: mentalno zdravlje, učenici, korona.

MOTIVACIONI FAKTORI AKADEMSKE USPEŠNOSTI STUDENATA¹

Gordana Đigić

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za psihologiju

gordana.djigic@filfak.ni.ac.rs

Istraživanja faktora akademskog postignuća ukazuju da na starijim uzrastima neintelektualni faktori, u koje spada i motivacija, preuzimaju veći značaj u objašnjenju individualnih razlika. Takođe, dok se u radu sa mlađim učenicima češće koriste spoljašnji podsticaji, od studenata se očekuje da su intrinzično motivisani, te je logično pretpostaviti da će bolji akademski uspeh ostvariti studenti sa izraženijom unutrašnjom motivacijom. Cilj ovog istraživanja je da utvrdi da li su ciljevi i strategije učenja koji se tiču samoregulacije, zatim težnja ka zadovoljenju bazičnih potreba iz modela samodeterminacije i lokus kontrole statistički značajni prediktori akademske uspešnosti studenata. Istraživanje je sprovedeno na uzorku studenata osnovnih akademskih studija (filoloških i društvenih nauka) Filozofskog fakulteta u Nišu (N=227; 46 mladića i 181 devojka). Studentima su u formi Gugl upitnika zadati instrumenti: Skala ciljeva i strategija učenja ($\alpha=.889$), Skala zadovoljenosti bazičnih potreba ($\alpha=.872$), Skala lokusa kontrole ($\alpha=.818$) i kratak upitnik za registrovanje prosečne ocene ostvarene tokom dosadašnjeg studiranja i sociodemografskih varijabli. Kod ispitanih studenata najizraženiji ciljevi učenja su usmerenost na znanje (M=4,267; SD=.543) i metaučenje (M=4.062; SD=.683), a od strategija učenja najizraženije je razumevanje (M=4.034; SD=.559). Najslabije je izraženo odsustvo usmerenosti (M=1.940; SD=.837), a potom ekstrinzični ciljevi (M=2,676; SD=.732). Od bazičnih potreba najizraženija je težnja ka zadovoljenju potrebe za povezanošću (M=5.410, SD=.939), a prosečna mera lokusa kontrole dobijena na ispitanom uzorku nalazi se na sredini skale između ekstremnih mera spoljašnjeg i unutrašnjeg lokusa (M=2.502, SD=.748). Od nekoliko testiranih modela predviđanja, najveći procenat varijanse u akademskoj uspešnosti (15.7%) objašnjava model koji uključuje mere svih prediktorskih varijabli (F=3.040, p=.000). Dimenzije ispitivanih varijabli koje u različitim modelima daju značajan doprinos predviđanju uspeha u studiranju su: usmerenost na metaučenje ($\beta=.213$, p=.014) i odsustvo usmerenosti ($\beta=-.159$, p=.048), zatim strategije učenja usmerene na reprodukciju ($\beta=-.230$, p=.003) i na postignuće ($\beta=.190$, p=.029), težnja ka zadovoljenju potrebe za kompetentnošću ($\beta=.236$, p=.011) i lokus kontrole ($\beta=-.217$, p=.001). Može se reći da rezultati potvrđuju očekivanje da je izraženija unutrašnja motivacija značajan faktor akademske uspešnosti studenata iz ispitanog uzorka.

Ključne reči: studenti; akademska uspešnost; ciljevi i strategije učenja; samodeterminacija; lokus kontrole.

¹ Projekat u okviru kog je rad nastao: Pedeset godina Filozofskog fakulteta u Nišu – Retrospektive, praktične implikacije i vizija za buduće generacije psihologa i socijalnih radnika, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu (broj 100/1-10-6-01).

EMOCIJE KAO (NE)PRIJATELJI OBRAZOVNOG POSTIGNUĆA

Aleksandra Pajević

Predškolska ustanova „Đurđevdan“ Kragujevac
aleksandrapajevic92@gmail.com

Mirsan Fehratović

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa Uludağ Üniversitesi
mirsanfehrtovic@gmail.com

Koren reči emocija potiče od latinske reči *movere* što znači kretati se, što znači da svaka emocija podrazumeva sklonost delovanju. Emocija je uvek usmerena prema važnom cilju, jer ukoliko događaj nije usmeren prema važnom cilju, izostaje emocija. Ranije se smatralo da su emocije izdvojeni entitet i da ih je potrebno proučavati van drugih procesa. Često se postavlja pitanje kakav je odnos između emocija i kognicije? Da li su emocije ono što treba odstraniti, ili barem držati pod kontrolom, da ne bi bile distraktor procesa mišljenja, učenja i pamćenja? Emocije su u nastavi često prisutne kao okruženje koje nazivamo emocionalnom klimom koja može biti prijatna ili neprijatna. Učenici doživljavaju brojna i raznolika emocionalna iskustva u školskom okruženju, ispitnim situacijama, za vreme učenja i na samoj nastavi. Školsko okruženje predstavlja stimulus za doživljavanje emocija koje mogu uticati na proces učenja. Kognitivni, konativni i afektivni procesi međusobno su neodvojivi, pa tako doživljene emocije utiču na učenikove saznavne procese, njegovu motivaciju, razvoj ali i na psihičko i neuroimunološko funkcionisanje. Emocionalna dimenzija nastave je poprilično zapostavljena. To se ogleda i u relativno kasnom prepoznavanju vaspitno-obrazovne klime kao elementa vaspitno-obrazovnog procesa, ali i tada prvenstveno kao rezultat socijalnih odnosa. Istraživanja emocija u nastavi pokazala su da su dominantne emocije strah i dosada, ali da je promenom pristupa moguće postići dominaciju prijatnih emocija koje su i prediktor uspešne nastave. U školskom okruženju, javljaju se različite vrste emocija. Posebno su istaknute socijalne emocije vezane za odnose i položaj u grupi vršnjaka, kao što su uživanje u igri i druženju ili tuga zbog vršnjačkog odbacivanja. Reinhard Pekrun (2006) uvodi pojam akademskih emocija za one emocije koje su povezane sa učenjem, podučavanjem i postignućem, odnosno za emocije koje učenici doživljavaju u školskom ili fakultetskom okruženju. „Akademske emocije definisane su kao emocije usko vezane za aktivnosti ili ishode postignuća.“ Cilj ovog rada je ispitivanje teorijskog značaja i povezanosti emocija sa obrazovnim postignućem. Takođe, rad može predstavljati polaznu osnovu za dalja ispitivanja povezanosti emocija i obrazovnog postignuća u aktuelnom (post)kovid obrazovanju.

Ključne reči: emocije, akademska uspešnost, nastavna klima.

JOŠ JEDNOM O OBRAZOVNIM STANDARDIMA U SRBIJI: POTREBE SISTEMA I NAČINI UPOTREBE²

Dragica Pavlović Babić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Odeljenje za psihologiju

dragica.pavlovic@f.bg.ac.rs

Standardizacija obrazovanja definisanjem očekivanih ishoda jedan je od najčešće korišćenih instrumenata osiguranja kvaliteta u obrazovnim sistema širom Evrope i globalno. Obrazovni sistem u Srbiji, počevši od 2009., beleži usvajanje i implementaciju obrazovnih standarada za većinu opšteobrazovnih predmeta i za sve cikluse obrazovanja, uključujući i obrazovanje odraslih, kao i značajan i kontinuiran napredak u standardizaciji postignuća u profilima srednjeg stručnog i umetničkog obrazovanja. Međutim, iako formalno usvojeni i preporučeni za upotrebu, obrazovni standardi u dosadašnjoj primeni imaju ograničen i nedovoljno prepoznatljiv uticaj na kvalitet obrazovnih postignuća, koji se, u najvećoj meri ili gotovo isključivo, vidi kroz rezultate završnog ispita na kraju obaveznog obrazovanja. Međutim, funkcije obrazovnih standarda su višestruke i ostvaruju se na više nivoa. Pre svega, oni su instrument koji informiše obrazovne politike jer obezbeđuje standardizovano, na kriterijumima i empirijskim podacima zasnovano praćenje različitih aspekata učeničkih postignuća. Istovremeno, to je i instrument koji ima potencijalno veliku ulogu u kreiranju procesa nastave i učenja, jer promovise relevantne obrazovne ishode, služi nastavnicima da oblikuju nastavnu praksu i prilagode je potrebama učenika, a učenicima služe kao orijentir u upravljanju procesom učenja. Da bi ove funkcije bile moguće, postojeći obrazovni standardi trebalo bi da se menjaju u više pravaca. Postojeći standardi su ograničeni predmetnim pristupom i orijentisani na predmetne sadržaje, umesto na integraciju sadržaja, međupredmetno povezivanje i usmerenost na razvoj ključnih kompetencija. Nužna posledica orijentacije na sadržaj je dominacija direktnog podučavanja, dok je razvoj mišljenja višeg reda, nastava orijentisana na rešavanje problema i konstruktivistički pristup razvoju znanja nužno u drugom planu. Razvojnost znanja može da bude podržana jedino ukoliko standardi uvažavaju činjenicu da postoji logičan redosled u ovladavanju kompetencijama, te da se učenici nalaze na različitim nivoima obrazovnog razvoja, kao i da među njima postoje razlike u motivaciji, samoeфикаsnosti i akademskim aspiracijama. Takođe, naše znanje osmišljeno je i kontekstom u kojem se razvija i/ili primenjuje i relevantno je u odnosu na određeni kontekst, pa bi i obrazovni standardi morali da prevaziđu svoju dekontekstualizovanu prirodu kako bi omogućili razvoj funkcionalnih i transfernih kompetencija učenika.

Ključne reči: obrazovni standardi, kompetencijski pristup, nivoi postignuća, obrazovni kontekst.

² Projekat u okviru kog je rad nastao: Identifying, assessing, and developing cognitive and emotional competencies relevant for a society oriented towards European integrations (179018).

SESIJA 6: Razvojna psihologija/Socijalna psihologija

Moderatorka:
Ana Jovančević

ADAPTACIJA SKALE SINTEZE IDENTITETA (EPSI)

Mihajlo Ilić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Univerzitet
mihajlo.ilic.kgg@gmail.com

Nikola Rokvić

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkić, Univerzitet Union
nikolamrokvic@gmail.com

Smatra se da je najveći doprinos Erika H. Eriksona psihološkoj i psihoanalitičkoj teoriji njegov postulat o celoživotnom razvoju. Prema njegovoj teoriji, za razliku od Frojdrovog učenja gde se ulaskom u genitalnu fazu razvoj završava, Erikson uvodi adolescenciju, mladu odraslost, odraslo doba i staro doba kao faze u razvoju nakon perioda latencije u školskom dobu. Erikson navodi da svaki razvojni period predstavlja tenziju između dva principa, razvojnu krizu, čije uspešno prevazilaženje jamči zdrav razvoj individue. U adolescentskom periodu, ova tenzija je između uspostavljenog identiteta i konfuzije identiteta pojedinca. Eriksonova teorija o celoživotnom razvoju doživela je prvu operacionalizaciju u skali Erikson Psychosocial Stage Inventory (EPSI, 1981). Upitnik ima šest subskala od kojih je ona koja se odnosi na identitet danas u čestoj upotrebi. U literaturi smo pronašli da se subskala koristi u dva oblika, celovito kao u originalnom EPSI upitniku gde se sastoji od ukupno 12 stavki, ili podeljeno u dve subskale od po šest stavki koje mere ego sintetsku funkciju (ES) i konfuziju identiteta (KI). Cilj našeg rada bio je da adaptiramo ovu subskalnu za korišćenje na srpskom jeziku. Sakupili smo uzorak opšte populacije putem upitnika na društvenim mrežama. Ukupno je anketu uradilo 577 ispitanika od kojih su 73.5% ženskog pola. Prosečna starost ispitanika bila je 33.99 godina (SD=11.23; min=18; max=74). U odnosu na obrazovanje, .9% ima osnovnu školu, 15.9% ima srednju školu, 42.6% ima trogodišnje ili četvorogodišnje fakultetsko obrazovanje, 32.9% ima nivo master ili magistarski nivo, a 7.6% je dostiglo nivo doktorskih studija. Prema radnom statusu 23.2% su studenti, 8% su nezaposleni, 9.9% su privremeno povremeno zaposleni, 57.9% su stalno zaposleni, a 1% su penzioneri. Radi utvrđivanja strukture upitnika koristili smo konfirmatornu faktorsku analizu kojom smo testirali dva modela, prvi gde je skala u originalnom, celovitom obliku, a drugi gde se razdvaja na dve subskale. Testirajući prvi model dobili smo sledeće vrednosti posmatranih indeksa $\chi^2(df)=373.796(54)$, CFI=.867, TLI=.837, RMSEA=.101. Za drugi model, sa dve subskale, su dobijene sledeće vrednosti $\chi^2(df)=233.221(52)$, CFI=.924, TLI=.904, RMSEA=.78. Na osnovu dobijenih vrednosti smo utvrdili da je model sa dve subskale bolji za upotrebu na srpskom jeziku i da se može koristiti dalje u naučne svrhe.

Ključne reči: EPSI, Erikson, validacija, identitet.

AFEKTIVNA VEZANOST I VREMENSKA PERSPEKTIVA

Boban Nedeljković

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
boban.nedeljkovic@f.bg.ac.rs

Lana Tucaković

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
лана.tucakovic@f.bg.ac.rs

Jana Dimoski

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
jana.dimoski96@gmail.com

Sa jedne strane, afektivna vezanost, čije formiranje počinje u prvim mesecima života, predstavlja snažnu psihosocijalnu determinantu tokom čitavog života. Sa druge strane, vremenska perspektiva je važna za razumevanje načina na koji pojedinac sagledava sebe u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. U fokusu ovog istraživanja bila je eksploracija odnosa afektivne vezanosti i vremenske perspektive. Na uzorku od 128 srednjoškolaca (15 do 19 godina, 45.3% ženskog pola) primenjeni su revidirani upitnik za procenu afektivne vezanosti (UPIPAV-R) i Zimbardov inventar vremenske perspektive (ZTPI). Na osnovnom nivou analize, gde su obrasci afektivne vezanosti taksonomski posmatrani, dobijeno je da sigurni obrazac karakteriše slabija orijentacija ka negativnoj prošlosti i fatalističkoj sadašnjosti, preokupirani i bojažljivi obrazac snažnija orijentacija ka negativnoj prošlosti i slabija orijentacija ka pozitivnoj prošlosti, a odbacujući obrazac snažnija orijentacija ka pozitivnoj prošlosti. Međutim, kada se uzme u obzir pristup usmeren na varijable, rezultati pokazuju da se pomoću dimenzija afektivne vezanosti može objasniti oko 43% varijanse orijentacije ka negativnoj prošlosti, oko 34% ka fatalističkoj sadašnjosti, oko 26% ka pozitivnoj prošlosti i oko 17% ka hedonističkoj sadašnjosti, dok se orijentacija ka budućnosti ne može objasniti dimenzijama afektivne vezanosti. Negativni model selfa ($\beta = .34, p < .01$) i nerazrešena porodična traumatizacija ($\beta = .24, p < .05$) su prediktivni za orijentaciju ka fatalističkoj sadašnjosti, korišćenje sigurne baze ($\beta = .29, p < .01$) i negativni model selfa ($\beta = .25, p < .05$) za orijentaciju ka hedonističkoj sadašnjosti, nerazrešena porodična traumatizacija ($\beta = .34, p < .01$), negativni model selfa ($\beta = .34, p < .01$) i korišćenje sigurne baze ($\beta = .29, p < .01$) za orijentaciju ka negativnoj prošlosti, a nerazrešena porodična traumatizacija ($\beta = -.38, p < .01$) i kapacitet za mentalizaciju ($\beta = .24, p < .01$) za orijentaciju ka pozitivnoj prošlosti. Dobijeni rezultati se diskutuju u kontekstu prethodnih nalaza o uravnoteženoj, adaptivnoj vremenskoj perspektivi koja se povezuje sa sigurnim obrascem, dok se sa druge strane dobijeni nalazi diskutuju u svetlu nemogućnosti da se na osnovu afektivne vezanosti objasni orijentacija ka budućnosti.

Ključne reči: afektivna vezanost, vremenska orijentacija, adolescent.

SAMOPROCENA USPEŠNOSTI STARENJA U ZAVISNOSTI OD STEPENA ZADOVOLJSTVA RODITELJSKOM ULOGOM

Valentina Ninić

Psiholog, Opšta bolnica Vrbas, psihijatrija
valentina.ninicv@gmail.com

Jovana Milatović

Psiholog, Institut za decu i omladinu, Novi Sad

Cilj istraživanja je da ispitamo koliko roditeljstvo, kao najčešći izraz generativnih težnji, može da utiče na prihvatanje promena koje donosi starenje. Prepostavili smo da pojedinci koji su zadovoljni roditeljstvom, decom, odnosima sa decom, uspešnije prihvataju promene koje donosi starenje i rezilijentni su na očekivane i neočekivane promene u trećem dobu. Zbog pandemije virusom korona uzorak je ograničen na 64 osobe. Bilo je 12 osoba muškog pola (PS=66) i 52 ženskog roda (PS=63). Uzorak je slučajan i ispitanici su stanovnici Vrbasa i Novog Sada. Generativnost je ispitana adaptiranom Loyola skalom generativnosti, a uspešno starenje skalom samoprocene uspešnog starenja. Tri dimenzije roditeljskog zadovoljstva (zadovoljstvo sobom kao roditeljem, svojom decom i odnosima sa njima) ispitane su petostepenom skalom. Jednofaktorska ANOVA je pokazala da ne postoji statistički značajna razlika u zavisnosti od obrazovanja, starosti i pola u nivou samoprocene uspešnog starenja, generativnosti, zadovoljstva roditeljstvom, odnosima sa decom i decom. Postoji statistički značajna razlika u odgovorima u zavisnosti od bračnog stanja samo za varijable zadovoljstva decom ($F(2,62) = 3.719, p = .030$) i zadovoljstva odnosima sa decom ($F(2,62) = 7.212, p = .002$). LSD post-hoc test pokazuje da oni koji su razvedeni iskazuju statistički značajno niže zadovoljstvo decom i odnosima sa decom od onih koji su u braku ili udovci/ce. Možemo zaključiti da se bračni status pokazao kao značajan faktor u izražavanju stepena zadovoljstva roditeljstvom. Naši ispitanici daju visoke procene na sve tri dimenzije roditeljskog zadovoljstva, što pokazuje da nastoje očuvati bliske odnose i kada odu iz doma koji im doprinose osećaju sreće, blagostanja, zadovoljstva. Opisuju sebe kao relativno generativne. Nema razlike u pogledu samoprocene uspešnog starenja u vezi godina starosti što znači da i osobe koje nisu u dubokoj starosti sebe doživljavaju kao spremne da se suočavaju sa promenama u starosti. Za osećanje sposobnosti da se prilagode značajan faktor nisu godine već je važno kakav su odnos izgradili sa svojom decom. Na doživljaj uspešnog starenja, kod ispitanika našeg uzorka, utiče ispunjenost roditeljskom ulogom i osećanje da su produktivni, proaktivni u društvenom pogledu i ostavljaju neki trag za sobom. Preporuke za dalje istraživanje mogu biti u poredjenju uzorka roditelja dece mlađeg uzrasta i adolescenata sa uzorkom starijih roditelja.

Ključne reči: proces starenja, generativnost, zadovoljstvo roditeljstvom i odnosom sa decom.

POVEZANOST PREFERENCIJE ROMANSE U FILMOVIMA, AFEKTIVNE VEZANOSTI, SANJARENJA I ROMANTIČNIH UVERENJA SA ZADOVOLJSTVOM PARTNERSKOM VEZOM

Ana Jovančević

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za Psihologiju
ana.jovancevic@filfak.ni.ac.rs

Prethodni radovi povezuju afektivnu vezanost (AV) sa zadovoljvom vezom, sanjarenjem, gledanjem filmova sa romantičnim sadržajima, kao i gledanje takvih filmova sa zadovoljstvom partnerskom vezom. U nedostatku radova koji ispituju ceo model, osnovni cilj ovog istraživanja bio je upravo ispitivanje odnosa svih ovih varijabli u kontekstu zadovoljstva vezom. Uzorak je bio prigodan, (N=133), sa rasponom starosti od 18 do 38 godina (AS=24.05; SD=4.15). Radi operacionalizacije preferencije romanse u filmovima (PR), ispitanicima je postavljeno pitanje u kojoj im je meri romantična priča u važna za preferenciju datog žanra (Triler/Misterija, Drama/Romansa, Naučna fantastika, Fantazija, Komedijska). Skor za PR je dobijen sabiranjem odgovora za sve žanrove. Korišćeni su i naredni upitnici: Skala romantičnih uverenja (Romantic beliefs scale: Spreacher & Metts, 1989) sa subskalama: *Jedini i pravi (JP)*, *Ljubav će naći način (LJNN)*, *Idealizacija (ID)* i *Ljubav na prvi pogled (LJPP)*, Skala za procenu veza (Relationship assessment scale: Hendrick, 1988; ZV), Inventar imaginativnih procesa –kratka verzija (SIPI: Huba et al., 1982), sa subskalama: *Pozitivno-konstruktivno sanjarenje (PKS)*, *Sanjarenje odlikovano krivicom i strahom od neuspeha (SKSN)* i *Slaba kontrola pažnje (SKP)*, i Upitnik procene bliskih veza (ECR-R: Fraley et al., 2000) sa subskalama *Anksioznost (ANK)* i *Izbegavanje (IZB)*. Podaci su obrađeni putem SEM-a (analizom puteva) u AMOS-u. Rezultati pokazuju da model dobro fituje podacima (SRMR=.005; GFI=1.000; NFI=.999; IFI=1.017; CFI=1.000; RMSEA=.000; PCLOSE=1.000). Značajni prediktori SKSN su obe dimenzije afektivne vezanosti (ANK: Efekat=.501; IZB: Efekat=-.267) i PR (Efekat=.147), PR predviđa i PKS (Efekat=.205). LJPP predviđaju IZB (Efekat=-.188), SKSN (Efekat=.216), SKP (Efekat=-.178) i PR (Efekat=.213), ANK predviđa negativno preostala romantična uverenja. SKSN predviđa ID i LJNN (pozitivna korelacija), kao i SKP (negativna korelacija). PR predviđa pozitivno LJPP. Obe dimenzije afektivne vezanosti predviđaju ZV (ANK: Efekat=-.220; IZB: Efekat=-.243), dok ga LJNN predviđa pozitivno. Rezultati pokazuju da dimenzije afektivne vezanosti povezane sa nesigurnim obrascima vezanosti vode u većoj meri maladaptivnom sanjarenju, nižoj izraženosti romantičnih uverenja i manjim ZV. Pojedina romantična uverenja, vode ZV (LJNN). Rezultati potvrđuju ranije nalaze i ukazuju na to da sve ove varijable zajedno jesu bitne za zadovoljstvo vezama.

Ključne reči: romantična uverenja, afektivna vezanost, sanjarenje, romansa u filmovima, zadovoljstvo vezom.

AMORALNOST, INTERPERSONALNA ORIJENTACIJA I SINDROM IZGARANJA KAO PREDIKTORI RIZIČNOG PONAŠANJA

Miljana Nikolić

Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za psihologiju
miljananikolic977@gmail.com

Cilj istraživanja je ispitati da li je na osnovu amoralnosti, interpersonalne orijentacije i sindroma izgaranja moguće predvideti rizično ponašanje. Uzorak je prigodan i sačinjen od 102 ispitanika ($M=32$, $\bar{Z}=70$), prosečne starosti 24.7 godina ($SD=5.14$). Korišćeni su sledeći instrumenti: Skala AMORAL 54, Skala interpersonalne orijentacije, Ček lista izgaranja i Skala rizičnog ponašanja. Za analizu podataka korišćena je hijerarhijska linerna regresija. Prediktori su amoralnost (ubačena u prvom koraku), interpersonalna orijentacija (drugi korak) i sindrom izgaranja (treći korak), dok kriterijum predstavlja rizično ponašanje. Za potrebe istraživanja korišćenje su dve subskale koje se tiču rizičnog ponašanja: agresivnost i upotreba opijata. Kada je u pitanju predviđanje agresivnosti, amoralnost podstaknuta frustracijom se izdvojila kao statistički značajan prediktor ($\beta=.41$, $t=3.92$, $p=.00$), dok model sačinjen od subskala amoralnosti predviđa 26% ukupne varijanse ($R^2=.26$, $F=11.43$, $p=.00$). Preostale varijable ne doprinose statistički značajno predikciji. Statistički značajan prediktor upotrebe opijata je impulsivnošću podstaknuta amoralnost ($\beta=.41$, $t=4.05$, $p=.00$). Sva tri modela su statistički značajna, ali varijable dodate u drugom i trećem modelu ne doprinose značajno predikciji (Model 1: $R^2=.18$, $F=6.99$, $p=.00$). Može se zaključiti da viši nivoi frustracijom izazvane amoralnosti dovode do izraženije agresivnosti, dok viši nivoi impulsivnošću podstaknute amoralnosti dovode do učestalije upotrebe opijata.

Ključne reči: amoralnost, interpersonalna orijentacija, sindrom izgaranja, rizično ponašanje.

SESIJA 7: Mentalno zdravlje, psihološka dobrobit/ blagostanje

Moderatorica:
Tamara Džamonja Ignjatović

PSIHOMETRIJSKA EVALUACIJA SKALE ZA PROCENU SMISLA ŽIVOTA (PIL20) NA UZORKU STUDENATA

Jana Dimoski

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
jana.dimoski96@gmail.com

Boban Nedeljković

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
boban.nedeljkovic@f.bg.ac.rs

Lana Tucaković

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
лана.tucakovic@f.bg.ac.rs

Psihometrijske karakteristike skale za procenu smisla života (PIL-20) proveravane su u različitim kulturama, na različitim uzorcima, pri čemu su identifikovana različita faktorska rešenja i konstruisane skraćene verzije skale. Stoga, ciljeg našeg istraživanja bio je provera psihometrijskih karakteristika skale PIL-20 na uzorku studenata iz Srbije (N = 928, 80% ženskog pola, starosti od 18 do 38 godina), pri čemu su u svrhu evaluacije korišćene skala depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS-21) i skala subjektivne sreće (SHS). Preliminarnom analizom PIL-20 skale demonstrirana je visoka pouzdanost ($\alpha = .90$), gde pojedini ajtemi (npr. „Razmatrajući smrt osećam se...“ od (1 na skali) „nepripremljeno i uplašeno“ do (5 na skali) „pripremljeno i bez straha“) nisu imali adekvatnu ajtem-total korelaciju. Analizom glavnih komponenti (KMO = .945, $\chi^2 = 8259.92$; df = 190; $p < .001$) pokazano je da PIL-20 skala ne demonstrira jednofaktorsku strukturu (izolovano je pet neinterpretabilnih komponenti sa svojstvenim vrednostima > 1), što je potvrđeno konfirmatornom faktorskom analizom ($\chi^2/df = 7.97$, GFI = .847, CFI = .854, TLI = .837, RMSEA = .087, SRMR = .056). Na osnovu niza eksplorativnih i konfirmatornih faktorskih analiza zadržano je 12 ajtema koji se optimalno mogu predstaviti pomoću dva visoko korelirana faktora ($r = .71$, $p < .001$): uzbudljiv život (ispunjenost svakodnevnim dešavanjima) i smislen život (pronalaženje dubljeg smisla sopstvene egzistencije i okrenutost ka planiranju), što odgovara podacima ($\chi^2/df = 2.84$, GFI = .98, CFI = .98, TLI = .98, RMSEA = .045, SRMR = .026). Očekivano, oba faktora ostvaruju visoke pozitivne korelacije sa skalom sreće (redom, $r = .74$, $p < .01$; $r = .71$, $p < .01$) i nešto niže negativne korelacije sa simptomima depresivnosti, anksioznosti i stresa (r od $-.38$ do $-.69$). Ipak, rezultati su pokazali da pored osećanja sreće, faktori uzbudljivog života i smislenog života objašnjavaju inkrementalni deo varijanse simptoma depresivnosti ($R^2_{adj} = .55$; $F(3; 924) = 382.56$; $\Delta R^2 = .13$, $p < .001$) anksioznosti ($R^2_{adj} = .18$; $F(3; 924) = 70.15$; $\Delta R^2 = .03$, $p < .001$) i stresa ($R^2_{adj} = .23$; $F(3; 924) = 95.63.56$; $\Delta R^2 = .03$, $p < .001$), pri čemu je faktor smislenog života najbolji prediktor depresivnosti ($\beta = -.36$, $p < .001$).

69. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE
Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja

Dobijeni nalazi se diskutuju u svetlu adekvatnosti ajtema, prediktivne validnosti originalne i skraćene skale sa dvofaktorskim rešenjem, i u kontekstu ranijih nalaza o nedovoljnoj invarijantnosti skale na različitim uzorcima.

Ključne reči: psihometrijske karakteristike, smisao života, depresivnost, anksioznost, sreća.

KVALITET ŽIVOTA I STRATEGIJE PREVLADAVANJA TOKOM KOVID 19 PANDEMIJE – LONGITUDINALNA KVALITATIVNA STUDIJA

Tamara Džamonja Ignjatović

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
tamara.dzamonja@gmail.com

Biljana Stanković

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
biljana.stankovic@gmail.com

Tamara Klikovac

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
tklikova@f.bg.ac.rs

Teodora Vuletić

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
teodoravu@gmail.com

Natalija Ignjatović

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju
ignjatovicnatali@gmail.com

S obzirom na prolongirano trajanje pandemije, bilo je značajno pratiti promene u reakcijama i načinu prilagođavanja ljudi tokom vremena. Naša kvalitativna studija je omogućila longitudinalno ispitivanje i praćenje promena u svakodnevnom iskustvu i funkcionisanju, strategijama prevladavanja teškoća i doživljaju kvaliteta života tokom trajanja pandemije. Učesnici u prvoj studiji (54 osobe oba pola, iz tri različite uzrasne grupe), pokazali su značajnu rezilijentnost, uspeli su brzo da se adaptiraju i nađu adekvatne strategije nošenja sa pandemijom, bez bitnog narušavanja kvaliteta života. S toga je bilo interesantno ispitati da li su i na koji način održali svoj kvalitet života i kako su reagovali na izazove tokom godinu dana trajanja krize. Intervjui, koji su obavljani posle godinu dana od prvog ispitivanja, uključivali su teme vezane za promene u iskustvu i funkcionisanju tokom proteklog perioda, aktuelna osećanja i procenu kvaliteta života u odnosu na početak pandemije, teškoće koje su se javljale i kako su se s tim nosili, kao i čime su posebno bili zadovoljni u proteklom periodu. Rezultati tematske analize pokazali su da kod većine učesnika/ca studije i dalje preovladava uspešno adaptacija na izmenjene okolnosti, ali i doživljaj uskraćenosti za uobičajenu fizičku bliskost sa drugima i svest o tome da je taj izmenjeni život i dalje ograničen. Početna kriza je većini teško pala, jer je bila iznenadna, puna neizvesnosti, ali su očekivanja i nada da će se uskoro završiti očuvala je njihov pozitivan odnos prema životu. U drugoj fazi, prolongirano trajanje izmenjenog i „neprirodnog“ načina života dovelo je do mentalnog zamora i pada optimizma da će se kriza ubrzo završiti. Oni koji su nepovoljne pandemijske okolnosti doživeli i kao šansu za neke pozitivne promene, našli alternativne načine održavanja radnih aktivnosti, socijalnih kontakata, očuvali porodično funkcionisanje, a vakcinisanje doživeli kao način smanjenja rizika od zaražavanja i kontrole nad situacijom, uspešno su održali kvalitet života i mentalno zdravlje i tokom prolongirane pandemijske krize. I pored negativnih iskustava, kao što je smrt bliskih osoba iz porodice ili prijatelja, razboljevanje od kovida 19 ili slučajni nepovoljni životni događaji, kompenzatorne aktivnosti koje

69. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE
Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja

donose zadovoljstvo i čine ravnotežu negativnim iskustvima i ograničenjima i stav prihvatanja loših okolnosti kao sastavnog dela života, doprinele su rezilijentnosti naših ispitanika tokom pandemijske krize.

Ključne reči: kovid 19 pandemija, rezilijentnost, zadovoljstvo životom, koping strategije, kvalitativna, longitudinalna studija.

PSIHOLOZI U SKAFANDERIMA TOKOM PANDEMIJE IZAZVANE VIRUSOM KORONA, SARS-COV-2

Andrijana Vlačić

Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Odeljenje za razvoj psihološke delatnosti
vlacica@gmail.com

Dejan Vučinić

Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Odeljenje za razvoj psihološke delatnosti
dejavu_dejan@yahoo.com

Marija Laković

Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Odeljenje za razvoj psihološke delatnosti
grozdanceva@hotmail.com

Mirjana Veljković

Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Odeljenje za razvoj psihološke delatnosti
veljkovicmirjana@yahoo.com

Pandemija izazvana virusom korona, SARS-COV-2, ostavila je veliki trag ne samo na fizičko već i na mentalno zdravlje celokupne populacije. Postojeća istraživanja ukazuju da hospitalizovani bolesnici oboleli od kovida 19 mogu imati izraženije simptome depresije, anksioznosti, posttraumatskog stresnog poremećaja i drugih neuropsihijatrijskih sindroma. Od sredine jula 2020. godine psiholozi Ministarstva odbrane i Vojske Srbije svakodnevno su angažovani na pružanju psihološke podrške hospitalizovanim bolesnicima obolelim od kovida 19 (SARS-COV-2) u Vojnoj bolnici „Karaburma“, a bili su angažovani i u privremenoj kovid bolnici „Štark Arena“. Rad psihologa sa obolelima podrazumeva neposredan kontakt unutar „crvene zone“ na odeljenju infektivnog i intenzivnog lečenja i telefonske razgovore sa obolelima iz „zelene zone“. Težišna uloga psihologa je procena psihološkog stanja i pružanje pomoći putem individualnih i grupnih razgovora sa obolelima, ali i sa zdravstvenim radnicima. Takođe, u saradnji sa rukovodećim kadrom kovid bolnica psiholozi imaju značajnu ulogu u predlaganju mera za zaštitu mentalnog zdravlja medicinskog i nemedicinskog osoblja u cilju sprečavanja sindroma sagorevanja u uslovima aktuelne krize. Cilj ovog rada je prikazivanje iskustava i načina rada psihologa angažovanih u kovid bolnicama. U odnosu na težinu kliničke slike bolesti, aktuelni psihički status i specifične situacione činioce biće predstavljene i najefikasnije psihološke intervencije primenjene u radu sa obolelima od kovida 19. Takođe, biće opisane i najučestalije psihološke reakcije osoblja angažovanog u kovid bolnicama kao i način saradnje u cilju pružanja psihološke pomoći.

Ključne reči: virus korona, pandemija, kovid 19, psihološka podrška.

SESIJA 8: Socijalna zaštita i psihologija rada i organizacije

Moderatorka:
Milica Lazić

SPECIFIČNOSTI NASILJA U PORODICI KOD PRIPADNICA ROMSKE NACIONALNOSTI

Sonja Šćekić

Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja Niš
sonja.scekic@yahoo.com

Maja Todorović

Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja Niš
maja.todorovic@hotmail.com

U romskoj populaciji rodne nejednakosti su naročito izražene i uz druge nepovoljne socioekonomske faktore, predstavljaju izvor izuzetno visoke rasprostranjenosti nasilja nad ženama, Romkinjama. Sigurna kuća za žene i decu žrtve porodičnog nasilja u Nišu osnovana je 2011. godine, regionalnog je karaktera i do sada je pružila utočište za 1023 korisnika, odnosno žene i decu koja su pretrpela nasilje u porodici. Cilj istraživanja je ispitivanje stepena učestalosti i karakteristika nasilja u porodici kod pripadnica romske nacionalnosti na osnovu podataka dobijenih od 66 Romkinja koje su pretrpele porodično nasilje, a boravile su u Sigurnoj kući u Nišu u periodu od početka 2017. do kraja 2020. godine. Za potrebe ovog istraživanja korišćen je Obrazac za evidentiranje i dokumentovanje nasilja, List osnovnih biografskih podataka, kao i podaci do kojih smo došli prilikom individualnih savetodavnih razgovora sa našim korisnicama. Neki od rezultata do kojih se istraživanjem došlo pokazuju da je najmlađa korisnica u tom periodu imala 15 godina, a najstarija 57 godina. Što se tiče obrazovanja, 78,7 % njih nema završeno osnovno obrazovanje, 16,7 % njih ima završenu osnovnu školu, a samo 4,5 % njih ima srednju stručnu spremu. U trenutku prijema u Sigurnu kuću, 95,4 % njih bile su nezaposlene. U većini slučajeva, tačnije u 75,8 % slučajeva, počinitelj nasilja u porodici bio je sadašnji ili bivši suprug ili vanbračni partner, dok je počinitelj nasilja bio drugi član porodice u 24,2 % slučajeva. Naše korisnice bile su izložene kombinovanim oblicima nasilja u porodici (psihičkom nasilju u 100 % slučajeva, fizičkom nasilju u 77,3 % slučajeva, seksualnom nasilju u 30,3 % slučajeva i ekonomskom nasilju u 45,5 % slučajeva), dok su nasilje trpele u proseku 7 godina. Ono što je specifično za pripadnice romske nacionalnosti je to da je 71,21 % njih maloletno stupilo u vanbračne zajednice, kao i da su izlaskom iz jedne nasilne sredine najčešće zasnivale nove vanbračne zajednice. Ono što je takođe karakteristično je kratak period zabavljanja pre zasnivanja bračne ili vanbračne zajednice, tačnije 64% njih zasnivalo je zajednicu odmah nakon upoznavanja sa partnerom, dok je 30% njih bilo je u vezi do 6 meseci. Nakon napuštanja ustanove, 22,7 % korisnica romske nacionalnosti odlučilo je da se vrati u nasilnu sredinu. Što se ostalih korisnica tiče, 37,9 % njih našlo je privremeno utočište kod rođaka, 9,1 % kod prijatelja, a 12,1% iznajmilo je stan. Zaključak do koga se istraživanjem došlo je da usled rane udaje i prekinutog školovanja romske devojčice najčešće trajno odustaju

69. KONGRES PSIHOLOGA SRBIJE
Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja

od obrazovanja, profesionalnog usavršavanja i mogućnosti zaposlenja, kao i da izlaskom iz jedne nasilne sredine najčešće zasnivaju nove vanbračne zajednice u kojima takođe trpe različite oblike nasilja u porodici. Stoga, neophodno je kontinuirano sprovoditi različite programe edukacija za Romkinje o zakonima koji se odnose na ravnopravnost polova, nasilje nad ženama, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, osnažiti ih da završe osnovno i nastave sa daljim obrazovanjem, kako bi bile ekonomski nezavisne i samostalne, kao i osnažiti ih da prijave ukoliko trpe nasilje u porodici.

Ključne reči: nasilje u porodici, nasilje nad ženama, nasilje nad pripadnicama romske nacionalnosti.

KOMPLEKSNOST ZAHTEVA U STRUČNIM PROCENAMA O DECI KOJA SU SVEDOCI NASILJA U RODITELJSKOM ODNOSU

Tanja Ignjatović

Autonomni ženski centar, Beograd

tanja@azc.org.rs

Porast prijava nasilja u porodici i komplikovanih razvoda povećava zabrinutost stručnjaka za izloženost dece nasilju. Predmet saopštenja je analiza izveštaja o stručnim procenama centra za socijalni rad koje se dostavljaju sudu u postupku za zaštitu od nasilja u porodici, koji je pridružen postupku u bračnim sporovima, u kojima sud donosi odluku o vršenju roditeljskog prava. Cilj istraživanja je da se opišu karakteristike stručnih procena, uoče problemi i da se ukaže na moguća unapređenja u skladu sa principom bezbednosti za (sve) žrtve nasilja i standardom najboljeg interesa deteta. U obradi ove složene teme korišćena je kvalitativna tematska analiza u vezi sa četiri istraživačka pitanja: koje posledice za decu ima nasilje u partnerskoj relaciji njihovih roditelja; kojim bezbednosnim rizicima su bila izložena deca; da li se procenjuju i koji bezbednosni rizici od potencijalnog nasilja nakon razdvajanja njihovih roditelja; i da li se i kako procenjuju potrebe za oporavkom dece koja su bila izložena nasilju u roditeljskoj relaciji. Uzorak su činile dve grupe izveštaja o nalazu i mišljenju organa starateljstva, prvi iz 2010/2011. godine (N=62), a drugi iz 2019/2020. godine (N=15), oba prigodna. Istaknuta su ključna ograničenja istraživačkog nacrtu, koja onemogućavaju generalizaciju nalaza, ali pružaju korisne uvide i preporuke. Rezultati analize sadržaja stručnih izveštaja ukazuju na nesistematičan pristup, izostanak relevantnih podataka, skroman kvalitet opisa razmatranih pojava i/ili izostanak očekivanih zaključaka iz jasno opisanih pojava, što je prisutno i u kasnijem uzorku predmeta, nakon uvođenja relevantnih zakonskih i podzakonskih promena. Uočavaju se i pozitivne promene u vezi sa procenom bezbednosnih rizika u kasnijem uzorku dokumenata, ali nedovoljno integrisane u predloge za mere zaštite od nasilja u porodici za decu i predloge za poveravanje i određivanje modela kontakta deteta sa nasilnim roditeljem. Dobijeni podaci indirektno upućuju na pretpostavku da stručnjaci organa starateljstva ne vide u međusobnoj vezi nasilje u partnerskom odnosu i roditeljstvo, ili na pretpostavku da se roditeljstvo favorizuje u odnosu na bezbednost i dobrobit deteta, kao i njegove majke. Imajući u vidu učestalost pojave, ali i iskustvo krize izazvane pandemijom, bilo bi važno izraditi i usaglasiti specifična stručna uputstva za ove procene, specijalizovati znanja stručnjaka i povećati broj istraživanja različitih aspekata stručne prakse u ovoj oblasti.

Ključne reči: deca, nasilje u porodici, stručne procene, centar za socijalni rad, bezbednost.

NADA, OPTIMIZAM I PESIMIZAM KAO PREDIKTORI STRESA NA POSLU

Sandra Pešić

Filozofski fakultet u Nišu

sandrabpesic@gmail.com

Stanje stresa na radnom mestu se može definisati kao niz za pojedinca štetnih fizioloških, psiholoških i bihejvioralnih reakcija na situacije u kojima zahtevi posla nisu u skladu sa njegovim sposobnostima mogućnostima i potrebama. Nada se definiše kao kognitivni set sastavljen od uspešnog delovanja, cilju usmerenog ponašanja i uspešnih načina pomoću kojih se do cilja može doći. S druge strane, optimisti koji veruju u ostvarljivost određenog cilja, biće u stanju da relativno efikasno savladaju prepreke koje stoje na putu postizanja poželjnih ciljeva. Osnovni cilj istraživanja je ispitati da li su nada, optimizam i pesimizam statistički značajni prediktori stresa na poslu. Uzorak je prigodan, čini ga 100 ispitanika (51% su osobe muškog pola) starosti od 18 do 67 godina ($AS=39.98$; $SD=9.41$). Instrumenti koji su korišćeni prilikom sprovođenja istraživanja su Skala nade (Lacković-Grgin i sar., 2001), Skala optimizma i pesimizma (Penezić, 1999) i Nova skala stresa na poslu (The new job stress scale; Shukla & Srivastava, 2016). Kako bi se ispitala postavljena hipoteza, sproveden je postupak linearne regresione analize. Rezultati su pokazali da je model Stres na poslu statistički značajan i da objašnjava 30.9% ukupne varijanse ($R^2=.309$; $p < .001$), pri čemu su nada ($\beta=-.514$, $p < .001$) i pesimizam ($\beta=.409$, $p < .001$) statistički značajni prediktori. Ovakvi rezultati bili su očekivani, s obzirom na to da se nada odnosi na uspešne načine delovanja, dok stres na poslu podrazumeva neadekvatno i neuspešno snalaženje na poslu. Negativne emocije su takođe povezane sa stresom na poslu, poput frustracije, tuge, besa, te je veza sa pesimizmom opravdana. Ovo može biti osnova za dalje preporuke psiholozima u organizacijama, za postupanje u konkretnoj stresnoj situaciji na poslu, pri čemu dolazi do pada nade, a povećanja pesimizma, da pruže podršku zaposlenima i pomognu u prevazilaženju stresnih situacija.

Ključne reči: stres na poslu, nada, optimizam, pesimizam.

SESIJA 9: Klinička psihologija/ Neuropsihologija/ Kognitivna psihologija

Moderator:
Mirsen Fehratović

(DIS)FUNKCIJA OGLEDALO NEURONA KOD DECE SA POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Mirsen Fehratović

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa Uludağ Üniversitesi

mirsenefhratovic@gmail.com

Aleksandra Pajević

Predškolska ustanova „Đurđevdan“ Kragujevac

aleksandrapajevic92@gmail.com

Područje poremećaja iz spektra autizma (PSA) danas je nepregledna šuma teorija i ideja od kojih su neke manje, a neke više istraživane. Međutim, kada je u pitanju etiologija poremećaja iz spektra autizma, tačan uzrok još uvek nije poznat. Ono što danas jedino možemo sa sigurnošću tvrditi jeste da je etiologija multifaktorska i da se radi o sadejstvu genetskih i sredinskih faktora, iako još uvek nije razjašnjena uloga svakog od faktora. U poslednjih par godina, nekoliko istraživača ističe teoriju o povezanosti između autizma i (dis)funkcije ogledalo neurona kod ljudi. Ogledalo neuroni omogućavaju individui koja posmatra ponašanje druge osobe, ne samo da razume šta ta osoba radi, nego i da razume zašto to radi, odnosno da razume ili pretpostavi nameru određenog pokreta, odnosno ponašanja. Sistem ogledalo neurona se aktivira kod oponašajućih radnji, gestova i emocionalnih odgovora. Ovaj fenomen se često naziva mehanizam ogledala i omogućava doživljavanje tuđih postupaka, emocija i osećanja koristeći iste sisteme putem kojih mi sami doživljavamo te radnje i osećanja. Mnogi naučnici sugerišu da je ovaj mehanizam ogledala poremećen kod dece sa poremećajem iz spektra autizma, što sa sobom nosi posledice vezane za teškoće u socijalnim situacijama. Ovo shvatanje je podržano u brojnim studijama koje su dokumentovale atipičnu, smanjenu aktivnost senzomotornog sistema kod poremećaja iz spektra autizma u pogledu opservacije motornog ponašanja drugih. U skladu sa navedenim, cilj ovog rada je ispitivanje teorijske osnove povezanosti između PSA i funkcije ogledalo neurona. Rad može predstavljati i polaznu osnovu za dalja neurološka ispitivanja na datu temu.

Ključne reči: autizam, funkcija, ogledalo neuroni, PSA.

TESTOVI BRZOG KOGNITIVNOG REZONOVANJA I POVEZANOST REZULTATA SA IMPULSIVNIM REAKCIJAMA

Nina Lalević

ninalalevic3@gmail.com

Sanja Rođenkov

rodjenkovs@gmail.com

Kognicija je pod konstantnim uticajem aktuelnog statusa raspoloženja, cirkadijalnog ritma, upliva faktora iz intrapsihičkog i interpersonalnog domena ličnosti, kao i motivacije za određenu delatnost. Istraživački problem ovog rada usmeren je na pronalaženje stepena korelacije u okviru aranžmana izabranih testova koji ispituju kognitivni stil i dominantni emocionalni odgovor ispitanika u nametnutom ritmu rada. Značajnost rezultata bi, u perspektivi, uticala na konfiguraciju testova u bateriji specifične namene. Uzorak čine 64 studenta Fakulteta bezbednosti u Beogradu. Istraživanje je sprovedeno maja 2019. godine. Ispitanici su bili testirani standardizovanim digitalizovanim DT i ATAVT testom u kognitivnom domenu, a Plučikovim testom (EPI, Plutchik & Kellerman) i Ček listom stresnih životnih događaja (Lalević, 2019) u emotivnoj sferi. Funkcije koje se ispituju: reakciono vreme odgovora ispitanika, pažnja i koncentracija, sposobnost sticanja preglednosti situacije, reaktivna stres tolerancija u nametnutom ritmu rada. Podaci s testa i inventara ukazuju na izraženost crta i sklonost ka stresnom reagovanju u test situaciji, odnosno na upliv emocionalnog faktora na kognitivno postignuće. Rezultati su pokazali da ispitanici imaju niže postignuće na ATAVT-u od prosečnog, izraženo preko standardizovanog T skora (M 48,70 Sd 12,624). Slično važi i za DT (M 45,27 Sd 9,727). Ta dva testa su u pozitivnoj korelaciji i ona iznosi .280 ($p < 0.01$). Ispitanici koji su imali najniže postignuće razlikovali su se od onih s najvišim na ATAVT-u na EPI skalama Inkorporacija ($F 5,219, p < .05$), Istraživanje (4,997, $p < .05$) i BIAS (4,993, $p < .05$). Za DT, razlike su zabeležene na skali Zaštita (6,369, $p < .05$). T test je pokazao razlike za ATAVT na skali Reprodukција (-2,293, $p < .05$). Distribucije skorova bile su normalne kako za ATAVT, tako i za DT: K-S statistik .673, odnosno 1,039. Sve EPI skale imale su normalnu distribuciju skorova, osim skale Reprodukција (K-S 1,828, Sig. .002) koja sreće udesno. U analizi se ističu faktori organizacije ispitivanja i nedovoljna motivisanost, koji su mogli aktuelno sniziti postignuće na testovima. Pored toga, popodnevni termini za testiranje podudaraju se sa spontanim kolebanjem nivoa pažnje. Rezultati sugerišu i da populacija profesionalaca koja se uobičajeno testira tim testovima evidentno ima razvijenije sposobnosti pažnje, obima i brzine perceptivnog reagovanja i reaktivne tolerancije na stres u nametnutom ritmu rada.

Ključne reči: pažnja, kognitivni stil, reakcija na stres.

PROMOCIJE

Tatjana Stefanović Stanojević

LJUBAV II TRIP (PRIVLAČNOST, POŽUDA, PRIVRŽENOST)

Đerđi Erdeš-Kavečan

PSIHOLOGIJA PORODICE - TEORIJE I ISTRAŽIVANJA

INDEKS AUTORA

- Beara, M., 19
Brkić Jovanović, N., 16
Čorto, V., 17
Ćirić, D., 21
Damjanović, K., 14
Dejanović, V., 18
Dimoski, J., 31, 49, 53
Dobrić, I., 37
Džamonja Ignjatović, T., 15, 53, 55
Đedović, N., 20
Đigić, G., 19, 45
Đorđević, I., 18
Đorđević, K., 17
Erdeš-Kavečan, Đ., 65
Fazlagić, M., 14
Fehratović, M., 46, 62
Galović, D., 35
Gavrlov-Jerković, V., 7
Ignjatović, N., 55
Ignjatović, T., 41, 60
Ilić, M., 48
Illés, M., 41
Isaković, M., 11
Jošić, S., 15
Jovančević, A., 48, 51
Jovanović, T., 29
Jovović, R., 32
Karleuša Valkanou, M., 40
Klikovac, T., 55
Koprivica, I., 18
Krsmanović-Tasić, S., 21
Laković, M., 57
Lalević, N., 63
Lazić, M., 58
Liberali, F., 8
Marjanović Radonjić, A., 38
Mihic, O., 19
Milatović, J., 50
Milivojević, M., 27, 28, 30
Minić, J., 26
Mirković, V., 16
Mrđenov, M., 43
Mujčinović, N., 23, 24
Mulić, L., 21
Nadejin-Simić, M., 19
Nedeljković, B., 31, 49, 53
Nikolić, M., 52
Ninić, V., 50
Ninković, M., 14
Pajević, A., 46, 62
Panić, D., 29
Pavićević, M., 26
Pavlović Babić, D., 41, 47
Pavlović, M., 20
Pavlović, V., 33
Pešić, S., 61
Petakov Vucelja, M., 44
Petrović, G., 20
Petrović, I., 15
Popadić, N., 34
Pucarević, B., 18
Radovanović Tošić, Lj., 17
Rakić Bajić, G., 19
Randelović, K., 26
Rašković, I., 19
Ratković, M., 14
Rođenkov, S., 63
Rokvić, N., 29, 32, 48
Rolović, J., 10
Seikkula, J., 9
Sklar, J., 6
Srdanović Maraš, J., 16
Stanković, B., 14, 55
Stanojević, S., 17
Stefanović Stanojević, T., 65
Stefanović, S., 21
Stepanović Ilić, I., 15
Stojanović, T., 21
Stojšin, S., 44
Ščekić, S., 58
Šehić, M., 16
Škorc, B., 21
Šolak, R., 27, 28, 30
Tafra Rokvić, V., 20
Tišma, B., 20
Todorović, M., 58
Tucaković, L., 31, 49, 53
Vasić, A., 27, 28, 30
Veljković, M., 17, 57
Vezmar, M., 36
Videnović, M., 15, 18
Vidić, J., 16
Vlačić, A., 57
Vlahović, E., 20
Vrbaški, J., 37, 39
Vučinić, D., 57
Vukčević, B., 42
Vuletić, T., 55
Vulević, G., 15
Zulević, J., 16
Žegura, I., 16
Živanović, V., 21
Živković, M., 14
Živković, T., 26
Žuljević, D., 15
Žunić, V., 18

ISBN 978-86-89377-50-7

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

159.9(497.11)(048)(0.034.2)

КОНГРЕС психолога Србије (69 ; 2021 ; Србија)

Čovek u vremenu kontradiktornih očekivanja [Elektronski izvor] : knjiga rezimea / 69. Naučno-stručni skup Kongres psihologa Srbije, 29. oktobar - 1. novembar 2021. ; [organizator Društvo psihologa Srbije] ; [urednik Aleksandar Kontić]. - Beograd : Društvo psihologa Srbije, 2021 (Beograd : Centar za primenjenu psihologiju). - 1 elektronski optički disk (CD- ROM) ; 12 cm

Sistemske zahteve: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovne strane dokumenta. - Tiraž 300. - Registar.

ISBN 978-86-89377-50-7

a) Психологија -- Србија -- Апстракти

COBISS.SR-ID 50611209